

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

Корніцкі Ніколетта

Автор

Науковий керівник / Експерт

Корніцкі НіколеттаЕрік Марусич

підрозділ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

2.07%

2.54%

КП 1

0.41%

0.41%

КЦ

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

12166

Кількість слів

89779

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	Б	1
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	␣	0
Білі знаки	Б	0
Парафрази (SmartMarks)	a	28

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2019/03/torjay-benedek-wesselenyi-miklos-hutlensegi-pere-10-01-05/	47 0.39 %
2	http://kmmi.org.ua/uploads/attachments/books/books-pdf/ZL_Vitezi_vegek.pdf	43 0.35 %
3	https://kuria-birosag.hu/hu/kuria-tortenete	23 0.19 %
4	http://kmmi.org.ua/uploads/attachments/books/books-pdf/ZL_Vitezi_vegek.pdf	22 0.18 %

5	https://dea.lib.unideb.hu/bitstream/handle/2437/257566/Novak_Adam_disszertacio_titkosított.pdf	22 0.18 %
6	https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2019/03/torjay-benedek-wesselenyi-miklos-hutlensegi-pere-10-01-05/	20 0.16 %
7	http://kmmi.org.ua/uploads/attachments/books/books-pdf/ZL_Vitezi_vegek.pdf	20 0.16 %
8	https://adoc.pub/a-birosag-szervezetrendszer.html	19 0.16 %
9	http://kmmi.org.ua/uploads/attachments/books/books-pdf/ZL_Vitezi_vegek.pdf	18 0.15 %
10	http://kmmi.org.ua/uploads/attachments/books/books-pdf/ZL_Vitezi_vegek.pdf	16 0.13 %

з домашньої бази даних (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з програми обміну базами даних (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
------------------	-----------	--

з Інтернету (2.54 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	http://kmmi.org.ua/uploads/attachments/books/books-pdf/ZL_Vitezi_vegek.pdf	130 (7) 1.07 %
2	https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2019/03/torjay-benedek-wesselenyi-miklos-hutlensegi-pere-10-01-05/	93 (4) 0.76 %
3	https://dea.lib.unideb.hu/bitstream/handle/2437/257566/Novak_Adam_disszertacio_titkosított.pdf	34 (3) 0.28 %
4	https://adoc.pub/a-birosag-szervezetrendszer.html	29 (2) 0.24 %
5	https://kuria-birosag.hu/hu/kuria-tortenete	23 (1) 0.19 %

Список прийнятих фрагментів

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
	https://dea.lib.unideb.hu/bitstream/handle/2437/...	22 (0.18%)
1	NOVÁK ÁDÁM: A terebesi Perényi család működése a kezdetektől 1458-ig különös t...	22 (0.18%)
	http://kmmi.org.ua/uploads/attachments/books/boo...	5 (0.04%)
1	Zubánics László: Vitézi végek dicsérete	5 (0.04%)
	https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2019/...	30 (0.25%)
1	POMPÉRY AURÉL: 1913 Kossuth Lajos 1837 39 iki hűtlenségi perének története kap...	20 (0.16%)
2	Budapest, 1986. Wesselényi Miklós hűtlenségi pere. Helikon Kiadó	10 (0.08%)

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра історії та суспільних дисциплін

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

**КАР'ЄРА ЖИГМОНДА ПЕРЕНІ В УГОРСЬКОМУ КОРОЛІВСЬКОМУ
СУДІ СЕМИ**

КОРНІЦКІ НІКОЛЕТТА ЙОСИПІВНА

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: __ Середня освіта (Історія) _____

Спеціальність: __ Середня освіта (Історія) _____

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 202__

Науковий керівник:

ДАНЧ ЮРІЙ ЯНОШОВИЧ
PhD, доктор філософії, доцент

Завідувач кафедрою:

ЧОТАРІ Ю.Ю.
PhD, канд. іст. наук, доцент

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 201__ року

Протокол № _____ / 201__

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра історії та суспільних дисциплін

**КАР'ЄРА ЖИГМОНДА ПЕРЕНІ В УГОРСЬКОМУ КОРОЛІВСЬКОМУ
СУДІ СЕМИ**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

Корніцкі Ніколетта Йосипівна

освітня програма Середня освіта (Історія)

спеціальність _ Середня освіта (Історія)

Науковий керівник: **Данч Юрій Яношович**

PhD, доктор філософії, доцент

Рецензент: Кейс Борнобаш Гейзович

(доктор філософії з галузі етнографічні та культурно-антропологічні науки, доцент)

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Történelem - és Társadalomtudományi Tanszék**

Perényi Zsigmond hivatali pályája a Hétszemélyes Táblán

Szakdolgozat

Készítette: Kornicki Nikoletta
IV. évfolyamos Középfokú oktatás (történelem)
szakos hallgató

Témavezető: Dancs György
PhD, docens

Recenzens: Kész Barnabás
(PhD, docens)

Beregszász, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
I. РОЗДІЛ: ЖИТТЯ ТА КАР’ЄРА ЖИГМОНДА ПЕРЕНІ.....	8
1.1 Історія родини Перені.....	8
1.2 Життя Жигмонда Перені до призначення Королівська угорська рада намісників.....	11
1.3 Життя Жигмонда Перені з 1830 року до мученицької смерті.....	13
II. РОЗДІЛ: ОРГАНИ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ В УГОРЩИНІ.....	16
2.1 Королівська угорська рада намісників.....	16
2.2 Угорська Королівська Курія.....	18
2.3 Королівський Суд	19
2.4 Структура та функціонування Сімоочленного Суду.....	21
III. РОЗДІЛ: РОЛЬ ЖИГМОНДА ПЕРЕНІ У ПРОЦЕСІ НАД МІКЛОШЕМ ВЕШЕЛЕНІ ТА ЛАЙОШЕМ КОШУТОМ.....	25
2.1 Роль Перені у процесі над Міклошем Вешелені.....	25
2.2 Роль Жигмонда Перені у процесі над Лайошем Кошутом.....	31
РЕЗЮМЕ.....	35
РЕЗЮМЕ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	36
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРКЛИ ТА ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРИ.....	37
ДОДАТКИ.....	41

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ	6
I. FEJEZET: PERÉNYI ZSIGMOND ÉLETE ÉS PÁLYAFUTÁSA	8
1.1 A Perényi család története.....	8
1.2 Báró Perényi Zsigmond élete a helytartótanácsi kinevezéséig.....	11
1.3 Perényi Zsigmond élete 1830-tól mártírhaláláig.....	13
II. FEJEZET: A KÖZPONTI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS INTÉZMÉNYEI MAGYARORSZÁGON	16
2.1 A Magyar Királyi Helytartótanács.....	16
2.2 A Magyar Királyi Kúria.....	18
2.3 A Királyi Tábla.....	19
2.4 A Hétszemélyes Tábla felépítése és működése.....	21
III. FEJEZET: PERÉNYI ZSIGMOND SZEREPE BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓS ÉS KOSSUTH LAJOS PERÉBEN	25
2.1 Perényi Zsigmond és Wesselényi Miklós pere.....	25
2.2 Perényi Zsigmond szerepe Kossuth Lajos perében.....	31
ÖSSZEFOGLALÓ	35
PE3IOME	36
FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM JEGYZÉKE	37
MELLÉKLETEK	41

BEVEZETŐ

A szakdolgozat Perényi Zsigmond tevékenységét vizsgálja a Hétszemélyes Táblán. Korábbi kutatásaim során az évfolyammunkáim témakörében foglalkoztam a Perényi családdal, illetve Perényi Zsigmonddal, amely további kutatási területeket tárt fel előttem, így felkeltette az érdeklődésemet a báró tevékenysége iránt a Hétszemélyes Táblán. Kutatásom során igyekeztem megvizsgálni, hogy a korszak jelentős politikai pereiben hogyan vélekedett, mi volt a javaslata Wesselényi Miklós és Kossuth Lajos perét illetően. A jogállamiság és a bírói függetlenség napjainkban is fontos kérdés. Abban a korszakban, amelyet bár reformkornak tekintünk, mégis a feudális társadalmi rendszer és a rendi dualizmus jellemezte. A Hétszemélyes Tábla pedig, mint a Királyi Kúria fellebbviteli bírósága elsősorban ezt a rendi alkotmányt védelmezte. Báró Perényi Zsigmond szerepének vizsgálata a reformkori pereket illetően lehetőséget adott arra, hogy betekintést nyerhessek a 19. századi jogszolgáltatás működésébe és megértsem annak politikai összefüggéseit. Báró Perényi Zsigmond kulcsfigurája volt a 19. században a Hétszemélyes Tábla működésében, és példa arra, hogy miként jelent meg a bírói pályából adódó felelősség a reformkor okozta politikai légkörben.

A dolgozatom megírása során forrásfeldolgozó és forráselemző módszert alkalmaztam. A szakdolgozat forrásaiként primér és szekunder forrásokat egyaránt alkalmaztam. Primér forrásként elemzésre kerültek a Perényi család a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi részlegében őrzött iratai. A szekunder források között szerepelnek a szakkönyvek, monográfiák, tudományos szacikkek, tanulmányok.

A munkám célja, hogy bemutassam Perényi Zsigmond tevékenységét a Hétszemélyes Táblán, ezen belül is szerepét báró Wesselényi Miklós és Kossuth Lajos perében. A kutatásom objektuma a Hétszemélyes Tábla, mint a reformkori Magyarország legfelsőbb bírói fóruma és annak működése a 19. században Magyarországon. A kutatásom tárgya Perényi Zsigmond tevékenysége a Hétszemélyes táblán, azon belül is szerepe Wesselényi Miklós, és Kossuth Lajos perében. A téma aktualitása abban rejlik, hogy a jogállamiság, a bíróság függetlenségének kérdéseit és a politikai szabadságjogok kérdéseit veti fel a korabeli Magyarországon a perek kapcsán.

A munkám első részében a Perényi család és báró Perényi Zsigmond életének rövid bemutatásával kezdtem. A második fejezetben fontosnak tartottam a Magyar Királyi Helytartótanács és a Magyar Királyi Kúria illetve a Királyi Tábla rövid bemutatását, ezt követően pedig rátértem a Hétszemélyes Tábla működésére. A munkám harmadik fejezetében Wesselényi Miklós báró és Kossuth Lajos perével foglalkoztam külön fókuszálva a perek ítéleteivel kapcsolatban Perényi Zsigmond báró személyes álláspontjairól a pereket illetően. 1834-ben Perényi báró felcserélte a közigazgatási pályát az igazságszolgáltatással, mivel ekkor nevezik ki a

Hétszemélyes Tábla bírójává, ezért is tartottam fontosnak, hogy a korszak két leghosszabb és legnevezetesebb perében való nézőpontját is ismertessem.

A szakirodalom közül munkámban elsősorban felhasználtam Keresztyén Balázs általánosan összefoglaló munkáját a Perényiekről, melynek címe: *A Perényiek és báró Perényi Zsigmond élete, emléke Ugocsában*. A munkában a család eredetétől kezdve olvashatunk, részletesen bemutatja a család történetét, külön kiemelve benne báró Perényi Zsigmondnak az életét és emlékeztet a későbbiekben, Ugocsa vármegyében. A következő fontos munka, amelyet a kutatás során felhasználtam. Melkovics Tamás: *Perényi Zsigmond. Bírából vádlott és vértanú*, az 1848-49-es év mártírjai, amelyben részletesen tárgyalja a bárónak az életét a kezdetektől egészen a mártír haláláig. A munkám során a fő hangsúlyt ebből a szekunder forrásból főként a Hétszemélyes Táblára vonatkozó részekre és Perényinek a politikai perekben való szerepére helyeztem.

A Helytartótanács alfejezetéhez alapműül Ember Győző: *A magyar királyi Helytartótanács ügyintézésének a története* szolgált a kezdetekről egészen 1848-ig, illetve Liktó Zoltán Attila: *A régi magyar bírósági rendszer a kezdetektől 1848-ig*, és Bódiné Beliznai Kinga: *A Kúria szervezete és működése az 1723.évi bírósági reformtól az 1868. évi polgári rendfenntartásig, amelyekből betekintést kaphattam a korabeli igazságszolgáltatás működéséről, felépítéséről, feladatairól*. A munkám során felhasználtam még Trócsányi Zsolt: *Wesselényi Miklós és világa*, valamint Pompéry Aurél: *Kossuth Lajos hűtlenségi perének története kapcsolatban Wesselényi Miklós báró hűtlenségi és az ifjak felségsértési perének történetével* című műveket, amelyek részletesen tárgyalják Wesselényi Miklós és Kossuth Lajos politikai perét és báró Perényi Zsigmondnak a szerepét benne.

I.FEJEZET: PERÉNYI ZSIGMOND ÉLETE ÉS PÁLYAFUTÁSA

1.1.A Perényi család története

A család első ismert őse a források szerint Dobos nemzetségből származott. A család első ismert őse, Dobos Orbán, 1240-ben II. András magyar királytól megkapta az Abaúj vármegyében lévő Perén birtokot.¹

A családról elsőként pontos munkát adó Komáromy András viszont cáfolta a Perényiek Dobos Orbántól való eredeztetését, illetve, hogy a Perén vagy régiesebb nevén Prini birtokot, aminek a nevét a későbbiekben fel is vették, II. András magyar királytól kapták volna. Dobos Orbán első említése a forrásokban 1271-ben található meg először, amikor egy oklevélben Detek birtokosaként említik meg. Egy 1274-ben keltezett oklevél viszont már arról tanúskodott, hogy IV. László király visszavette tőle ezt a birtokot. A 13. század végén bekövetkezett halála előtt sikerült visszaszereznie a IV. László által elvett Deteki birtokot.²

A család ősi birtoka a Jósua- Kisida – Kassa vonaltól délre feküdt, ami már a 12-13. században is lakott település volt, első említése pedig 1220-ból származott. A királyi telepítés során a régiót hospesek, azaz vendégek vették birtokukba. Több kutató is megkérdőjelezte, a vendégek érkezésének helyét, sokan egyből német telepésekre gondoltak, viszont Szűcs Jenő, magyar történész hívta fel a figyelmet arra, hogy nem feltétlenül kellett a hospeseknek külföldről érkezniük, mivel lehettek a sűrűn lakott magyar területek újabb, szabadabb térségek utáni kutatói is. Dobos Orbánnak három fia született: János, Miklós és István. Innentől kezdve a Perényi család 3 ágra oszlott: Jánostól származott a nyalábi ág, Miklóstól a rihnoi és Istvántól pedig a terebesi ág eredt.³

A familiának két ágát tartják számon: a nádorit, ami már kihalt és a báróit. A családból számos magas rangú személy került ki az évszázadok során, mint koronaőr, főispán, alispán, püspök, országbíró.⁴ A családnak a Miklóstól származó rihnoi ága emelkedett fel a legkorábban, mivel már Károly Róbert uralkodása alatt is töltöttek be tisztségeket. Azonban az 1440-es évek elején elvesztették a birtokaik egy részét, és három évvel a reformáció megjelenése előtt, 1514-ben a Perényi család rihnoi ága férfiágon kihalt. A királyi udvarban a legmagasabb tisztségeket a terebesi ág leszármazottai szerezték meg. A familiából több tárnokmester, kancellár és erdélyi vajda is kikerült, illetve elérték a ranglétra számukra legmagasabban elérhető csúcsát, a nádori pozíciót is, aki a király után a második ember volt az országban. Azonban hasonlóan a rihnoi ághoz, ők is kihaltak fér-

¹ KERESZTYÉN BALÁZS: A PERÉNYIEK ÉS BÁRÓ PERÉNYI ZSIGMOND ÉLETE, EMLÉKE UGOCSÁBAN. KÁRPÁTALJAI MAGYAR KULTURÁLIS SZÖVETSÉG, UNGVÁR, 2008.7.

² NOVÁK ÁDÁM: A terebesi Perényi család működése a kezdetektől 1458-ig különös tekintettel Perényi János tárnokmesterre. Debreceni egyetem, Bölcsészettudományi Kar, 2018. 24.

³ NOVÁK ÁDÁM: A terebesi Perényi család története a 15. század közepéig. Debrecen, 2020. 25.

⁴ DANCs GYÖRGY: Vértanúság a haza és a nemzet szolgálatában. Báró Perényi Zsigmond élete és szerepe a reformkorban valamint az 1848-49-es forradalom és szabadságharcban. In: Közoktatás. 2008/4. 30-31. old.

fiágon 1567-ben. A harmadik ág, a nyalábiak leszármazottai pedig mind a mai napig élnek. Mint ismeretes az Ugocsa vármegyében lévő birtokot a család 1399-ben kapta meg Luxemburgi Zsigmond királytól a törökökkel vívott harcokban való szolgálataiért Perényi Péter. Illetve Nyaláb vára is az ő birtokukban volt, amely híres művelődési központtá nőtte ki magát, és amelynek falai között Komjáthy Benedek fordította magyar nyelvre Pál apostol leveleit Frangepán Katalin kérésére, és amelyet majd 1533-ban nyomtattak ki Krakkóban.⁵

A Perényiek a nagybirtokos családok közé tartoztak, viszont a táblázatból láthatjuk, hogy a birtokaik nem egy kézben összpontosultak, hanem elaprózódtak, ezt mutatja a következő táblázat is, ami bemutatja, hogy az tizenhatodik században, Ugocsa vármegye jobbágyságának közel a felét a Perényiek birtokolták.⁶ A táblázatból kiderül, hogy a legnagyobb egész porta, ami után adót fizettek a Perényi családnak volt, viszont igen magas az elhagyott teleknek a száma a családot nézve, mivel összesen 231 elhagyott telekkel rendelkeztek, aminek okát nem ismerni.

1. számú táblázat: Ugocsa vármegye birtokviszonyai az 1567/74-es dica jegyzék alapján

Vármegye, család	Egész porta	Fél porta	Adót nem fi- zető	Összesen	Elhagyott te- lek
Perényi csa- lád	147	60	642	849	231
Csamanovai – Surányi család	46	25	119	190	27
Rozsályi Kun család	66	6	132	204	27
Újhelyi család	31	4	80	115	27

Forrás: Zubánics László: Vitézi végek dicsérete. Intermix Kiadó, 2016.56.old.

A következő táblázatban a Perényi család jobbágyságainak száma került bemutatásra a porták típusa szerint. Összesen hat Perényi családtag birtokállományát és adófizetési helyzetét mutatja be. A tagok közül Perényi János rendelkezik a legnagyobb összesített állománnyal, összesen 42 állt a rendelkezésére, ebből a legnagyobb arányt az adót nem fizető státuszúak adták. Őt követi Perényi István, akinél magas arányban, 202 számban volt jelen az adót nem fizető telkeknek a száma. A többi személy esetében látható, hogy kisszámú birtokállománnyal rendelkeznek és mindegyikben közös, hogy magas az adót nem fizető porták száma.

⁵ DANCS GY: Vértanúság a haza és nemzet szolgálatában..30-31.

⁶ ZUBÁNICS LÁSZLÓ: Vitézi végek dicsérete. A nemesség szerepe a XVI-XVIII. századi Északkelet – Magyarország társadalmi fejlődésében. Intermix Kiadó, Ungvár, 2016. 54-56.

2. számú táblázat: A Perényi család jobbágysági Ugocsa vármegyében az 1567/74-es dica jegyzék alapján

Birtokos	Egész Porta	Fél porta	Adót nem fizető	Összesen	Elhagyott telek
Perényi János	82	13	325	420	57
Perényi István	41	37	202	280	12
Perényi György	7	4	40	51	2
Perényi Ferenczné özv. Perényi Mihályné	4		9	13	14
Perényi Erzsébet Czobor Imréné	5	4	33	42	5
Perényi Borbála Forgách Imréné	6	2	30	38	7
Összesen	147	60	642	849	103

Forrás: Zubánics László: Vitézi végek dicsérete. Intermix Kiadó, 2016.56.old.

A Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban őrzött iratok is jelentősen hozzájárulnak a Perényi család életének megismeréséhez. A KTÁL Beregszászi részlegén található iratok báró Perényi Zsigmond unokatestvérével, Perényi Gáborral kapcsolatban. Emellett számos családtagról vannak a Levéltárban források. Bereg vármegyére vonatkozóan is találunk adatokat, mely szerint Perényi Gábor egy hivatalos jelentést küldött fel az első alispánnak, amelyben arról ír, hogy a rendszerezett főadószerzői hivatal helyett kettő szedte az adót és a fizetést is kettéosztották. A levélben érdeklődik, hogy ez a felsőbb körökből jóváhagyást nyert-e és felszólítja az alispánt, hogy minden ezzel kapcsolatos adatot ki lehessen keresni a megye levéltárából és azokat vele minél hamarabb osszák meg.⁷

A másik forrás szerint, Perényi Gábor ismét sérelmezte, hogy nem érkezett jelentés. Január 16-án a jegyzői hivatal a megkezdett átadás folytatására utasította. Ebben a hivatalos jelentésben tájékoztatja az alispán urat.⁸ Egy másik iratban pedig arról olvashatunk, hogy egy Károly nevezetű kisfiú szerencsés hazaérkezéséről és egészségi állapotáról érdeklődik a szerző, illetőleg a levélben megemlíti azt, hogy a Perényi családra mindig jellemző volt a jóság és a jámborság. Valamint tanácsod a bárónak arra, hogy a kisbáró, Károly minél hamarabb kerüljön egy okos férfihoz, akitől eltanul bizonyos férfias dolgokat, ugyanis nem túl jó neki, ha mindig lágy és túlzott szeretetben van ré-

⁷ Kárpátalja Területi Állami Levéltár: F.10, O.3. od.zb. 318. lap 1-2.

⁸ KTÁL, F 10. O.3. od.zb. 318. lap 3.

sze.⁹ Lázár Erzsébet és rokonai Bagosról részvétüket fejezik ki Perényi Gábornak, édesanyja elhunytja miatt, aki 65. évében hunyt el májsorvadásban. Erzsébet kifejezi mély szeretetét és tiszteletét, amit az elhunyt iránt érzett és egyúttal tudatja, hogy rokona, Klára miért nem ment el a temetésre.¹⁰ Perényi Zsigmondnak írt levélben pedig egy Királyházi telekről van szó, mely nem messze található a római katolikus templomtól melyben egy János nevű személy lakott. Ezt a telket 6 évre kiadóvá tette, minden hozzá tartozó földdel együtt. Évenként 50 ezüstöt kellett fizetni érte, Szent Mihály és Szent György napjáig. A bérlő engedélyt kapott arra, hogy a telekre építkezessen, azonban a megépített részek árát a tulaj 6 év letelte után nem fizeti vissza, hanem ő használja tovább.¹¹

1.2 Báró Perényi Zsigmond élete a Helytartótanácsi működéséig

A szakdolgozatom központi alakja báró Perényi Zsigmond, aki a Bereg vármegyéhez tartozó Beregszász-Végardóban született 1783. november 18-án egy főnemesi, bárói ranggal bíró, református vallású családban. A 18. században a gróf Csáky család örököséként lett a család Ardó birtokosa.¹² Édesapja magas hivatalokat töltött be Ung és Bereg megyében egyaránt. 1808-ban Ung vármegye alispáni hivatalát töltötte be, és emellett a debreceni tiszántúli kerületi tábla elnöke. Édesanyja Horváth Éva bárónő szintén magas rangú főnemesi családból származott.¹³

A korszakban a tehetős szülők fiúkat rangjának megfelelően nevelték és tanították. Elsőként tanításával a főnemesi családok között nem egyedülálló módon házitanítók foglalkoztak, majd a nagyszombati nemesi gimnáziumban és a Kassai Királyi Jogakadémián folytatta tovább tanulmányait. Ezután jogi gyakornokként helyezkedett el Pesten, majd Pozsonyban.¹⁴

Miután befejezte a tanulmányait hazatért Beregszász-Végardóba. Az Ugocsa vármegyében lévő nagyszőlősi birtokát csupán annak irányítása céljából látogatta. A báró hamar kitűnt műveltségével és szabadelvűségével a megyei vezetők között, így hamar felfigyeltek rá és tehetségére.¹⁵

Közéleti pályafutása 1807-ben kezdődött el, amikor táblabíróként vett részt a vármegye követeként az országgyűlés alsótáblájának ülésein. Egy évvel később 1808-ban pedig elkezdődik a hivatali pályafutása is, ugyanis Bereg vármegye főjegyzője lett, majd a későbbiekben pedig másod- majd első alispánja. Hivatali pályafutása során a megyében a törvényes rend betartására törekedett. Hivatalviselését nemcsak a családjában lévő hagyományok, hanem a mindennapi megélhetés is

⁹ KTÁL, F.60. O.2. od. zb. 613. lap 2.

¹⁰ KTÁL, F.60. O.2. od. zb. 613. lap 4.

¹¹ KTÁL, F. 60. O. 3. od. zb. 161. lap 10.

¹² ZUBÁNIC LÁSZLÓ: Tájba írt történelem. Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest, 2011.56.

¹³ JÓNÁS KÁROLY – VILLÁM JUDIT – ROMSICS IGNÁC – SZABÓ DÁNIEL – GYARMATI GYÖRGY: A magyar országgyűlés elnökei 1848-2002. Argumentum Kiadó, Budapest, 2002. 188.

¹⁴ KERESZTYÉN B., 37.

¹⁵ u.o.39

befolyásolta, mivel a 19. századra a nagybirtokos család birtokai elaprózódtak és emellett adóságokkal is terheltek voltak.¹⁶

1808-ban részt vett az országgyűlésen, mint Ung megye országgyűlési követe. A diéta augusztus 21-től november 5-ig ülésezett.¹⁷ Az országgyűlésen húszezer újonc kiállításáról döntöttek, illetve a tárgyalások során újra napirendre került a Nemzeti Katonai Akadémia létrehozásának terve, amely tisztek képzését szolgálta volna a hadsereg számára. Ezen időszakban történt, hogy I. Ferenc osztrák császár és magyar király megözyegyült, ezért feleségül vette a tőle húsz évvel fiatalabb osztrák származású Mária Ludovikát, akit 1808. augusztus 28-án Pozsonyban az országgyűlésen meg is koronáztak. Az immáron magyar királyné a koronázási tiszteletdíjából ötvenezer forintot ajánlott fel a magyar tisztképzés bázisának felépítésére.¹⁸ Emellett a rendek követelték, hogy a hadi helyzetről nyújtsanak hiteles felvilágosítást, és megszavazták az osztrákoknak nyújtandó segélyeket.¹⁹

Perényi az 1808-as országgyűlésen sérelmi ellenzék táborát gazdagította. Nyílt, alkotmány hű fellépésével a közvélemény hamar a szívébe fogadta. A báró bár főnemesi családba született bele, ő mégsem használta ezt ki, mivel az országgyűlés alsótábláján vett részt, nem pedig a felsőtáblán, ahova születési joron kellett volna részt vennie.

1811–12-ben ismételen megválasztották országgyűlési követnek, de ekkor már Bereg megye másodalispánjaként vett részt a diétán. 1812-ben véget ért Bécs és a magyar rendek korábban sem felhőtlen és problémamentes együttműködése. Az 1811-ben Pozsonyban megnyílt országgyűlés megtagadta a devalváció törvényét, ami azt jelentette, hogy a pénz államilag leértékelődött, mivel a Habsburg Birodalmat a napóleoni háborúk befejezésekor olyan mértékű államadósság fenyegette, hogy fennállt a veszélye az államcsödnök.²⁰

Erre az országgyűlésre báró Horváth Sámuellel együtt érkezett. 1814-ben egyre feljebb kerül a társadalmi ranglétrán, mivel kinevezik Bereg megye alispánjának. A szakirodalom szerint feltehetőleg ebben az időszakban fogadhatta magához Beregszászi Nagy Pált, a híres nyelvtudóst, a sárospataki iskola tanárát, aki azért hagyta ott Sárospatakot, mivel megtudta, hogy el akarják bocsátani, így ezt követően Kazinczy Ferenc fiának, Istvánnak a nevelője, majd levéltárosként élt egészen haláláig a báró házában.²¹ Később pedig Máramaros, Ugocsa és Zemplén megye is táblabírájává választotta. A táblabíró pedig nem jelentett mást, mint azt, hogy a megyei ítélőszéken nemesek és nem nemesek felett egyaránt ítékezhetett. Ebben az időszakban történt, hogy a báróra

¹⁶ MELKOVICS TAMÁS: Bírától vádlott és vértanú. In: Kedves Gyula, Pelyach István (Szerk.): Az 1848-49. évi országgyűlés mártírjai. Budapest, 2016. 15.

¹⁷ ÁCS TIBOR: Törvény a Nemzeti Katonai Akadémiáról. In: Hadtudomány, 2008/3-4. 108.

¹⁸ HORVÁT MÓNKA: Az akarat diadala. In: Bonum Publicum, 2018/6. 52.

¹⁹ KERESZTYÉN B. 40.

²⁰ DOBSZAY TAMÁS – HERMANN RÓBERT: Haza és haladás. A reformkortól a kiegyezésig. Enciklopédia Humána Egyesület, Budapest, 2000. 200.

²¹ KERESZTYÉN B. 43.

a bécsi udvar is felfigyelt, így szerette volna magához édesgetni, azonban a báró nem állt kötélnek, és hazament a birtokaira.²²

Bekövetkezett a Habsburg uralkodó abszolutista kormányzásra való törekvése, és a magyar önállóság csak névleges volt. Továbbra is zajlottak a sorozások és az egyre magasabb adóknak a kivetése. Végül, 1825-ben az uralkodó kénytelen volt összehívni a magyar országgyűlést, így 1827-ben közte és a rendek között megszületett egy kompromisszum. A király hozzájárult az 1790-ben kiadott alkotmánybiztosítékok újbóli törvény beiktatásához, és megígérte, hogy kivonja a papírpénzt a forgalomból.²³

Az 1825. novemberi országgyűlésen történt a magyar kultúra fejlődésének előmozdításában egy hatalmas lépésnek mondható esemény, amikor is gróf Széchenyi István felajánlotta birtokainak egy évi jövedelmét, azaz hatvanezer forintot a Magyar Tudós Társaság létrehozására, ami később a magyar tudományos élet központjává női ki magát és a későbbiekben már Magyar Tudós Akadémiának nevezik, aminek a későbbiekben Perényi igazgatótanácsai tagja lett.²⁴ Ezen a diétán Perényi Zsigmond első alispánként képviselte Bereg vármegyét. Az alkotmányvédelmi vitákban az ellenzékkel vállalt közösséget mivel fontosnak tartotta, hogy megmutassák az alkotmányon ejtett sebeket, amelyeket a törvényteleniségekkel idéztek elő a bécsi udvarban. Emellett még kiállt a magyar kultúra, a tudományok, és a magyar nyelv fejlesztése érdekében, mivel elengedhetetlennek tartotta az ifjúság megfelelő szintű magyar nyelven való nevelését. Alispáni tevékenysége során pedig legfőbb feladatának tekintette, hogy az adózó nép terheit könnyítse. 1827–29 között aktívan vett részt a rendszeres munkálatokat megvitató országos bizottság munkájában.²⁵

1.3 Perényi Zsigmond életpályája 1830-tól egészen mártír haláláig

1830-ban Perényi Zsigmond elfogadta a Helytartótanácsi kinevezést a bécsi kormánytól. Tanácsosi pozíciót töltött be, de emellett még ő volt a katonaság ellátásával foglalkozó tartományi bizottságnak az aligazgatója.²⁶

1831-ben kitört a kolera járvány, ami vidékünkön először Tiszaújlakon ütötte fel a fejét, ahová a Tiszán járó tutajosok hurcolták be, és innen terjedt el a többi megyébe. A megbetegedések száma elérte a fél milliót, a halálozásoké pedig meghaladta a negyedmilliót. A járvány elleni korai védekezést a galíciai határszélre kiküldött királyi biztosok tevékenysége határozta meg a leginkább. A járványról szóló tájékoztató jellegű utasításokat Lenhossék Mihály országos főorvos fogalmazta meg.²⁷

²² KERESZTYÉN B: 42.

²³ SZAKÁCS IBOLYA: A reformkori Magyarországon a 19. század első felében. Ungvár, 2023. 60.

²⁴ GERGELY ANDRÁS: Magyarország története a 19. században. Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 151.

²⁵ DOBSZAY TAMÁS – HERMANN RÓBERT: Haza és haladás.201.

²⁶ MELKOVICS TAMÁS: 16.

1831. január 3-án küldték ki a királyi biztosokat, akiket teljes hatalommal ruháztak fel. A Bereg vármegyétől Brassóig terjedő határszakaszra került ki a báró. Feladatuk királyi biztosként az volt, hogy érvényesítsék és ellenőrizzék a rendelkezéseket illetve folyamatos beszámolókat kellett készíteniük. A báró legfontosabb feladatának tartotta, hogy megakadályozza a járvány bejutását a Magyar Királyságba, illetve annak elterjedését miután az már jelentkezett az országban.²⁸

1832-ben sikerült összehívni a magyar országgyűlést, és egészen 1836-ig ülésezett. Ezen a diétán a báró születési jogon vett részt a liberális főrendiházi ellenzék mérsékelt tagjaként és aktívan segítve felsőtábla munkáját. Védelte a rendi alkotmányosságot a habsburgok egyeduralmával szemben. Emellett még támogatta az országgyűlés alsótáblájának a törekvéseit is. Szorgalmazta az úriszékek jogkörének korlátozását, ami azt jelentette, hogy ne legyen a földesúr a saját ügyében bíró, illetve támogatta a Lánchíd építését, a közteherviselést és a nemesek vám fizetését.²⁹

A báró 1834-ben a szakirodalmakban olvasottak szerint egészségügyi okok miatt a közigazgatási pályáját felcserélte az igazságszolgáltatással, mivel a Hétszemélyes Tábla bírója lett. Itt folytatott tevékenysége áll a munkám középpontjában, mivel a legfőbb bíróság bírájaként neki is ítéletet kellett mondania a táblára kerülő ügyekben. A korszakban egyre erőteljesebben volt jelen az alkotmányos szabadságjogokra, a reformokra való törekvés, ami a bécsi udvarnak nem tetszett. Így ennek okán a jog eszközeivel élve igyekezett elfojtani ezeket a megmozdulásokat. Ezeknek a pereknek pedig egyetlen célja volt, a példa statuálása, az elrettentés biztosítása. Míg Wesselényi perében a felmentésre szavazott, addig Kossuth perében az enyhítésre. 1835-ben pedig Ugocsa vármegye főispánjává nevezik ki, még ugyanez évben a Magyar Tudományos Társaság igazgatótanácsának tagja lesz.³⁰ 1835. március 20-án nevezte ki V. Ferdinánd ki a bárót Ugocsa vármegye főispánjának, melyben leírta eddig betöltött pozícióit és dicsérte hűségét illetve vázolta a leendő feladatait: részt venni a közgyűléseken, betartatni a törvényeket, barátságot ápolni az udvar hű szolgálival.³¹

A legaktívabb főrendiházi tevékenysége az 1843-44-es országgyűlésen történt, ahol támogatta a haladó elképzeléseket és egyetértett a közteherviseléssel. 1845-ben felmentették Ugocsa vármegye főispáni posztja alól, helyére unokatestvérét, Perényi Gábort nevezték ki.³²

²⁷ DANCs GyÖRGY: Az első kolerajárvány elleni védekezés kezdeti sikerei 1831 elején Északkelet-Magyarországon. In: Történelmi Tanulmányok XXVII. Debrecen, 2019. 77.

²⁸ u.o. 86.

²⁹ KERESZTYÉN B.: 52.

³⁰ JÓNÁS KÁROLY – VILLÁM JUDIT – ROMSICS IGNÁC – SZABÓ DÁNIEL – GYARMATI GyÖRGY: 188.

³¹ DR. KARDOS ALBERT: V. Ferdinánd diplomája báró Perényi Zsigmond részére, 1835. március 20. In: Régi Okiratok és Levelek Tára. 1905. évf. I. Debrecen. 61-66.

³² MELKOVICS TAMÁS: Perényi Zsigmond. Bírából vádlott és vértanú, az 1848-49. évi országgyűlés mártírjai. Akadémia Kiadó, Budapest, 2016.23.

Részt vett az Ellenzéki Nyilatkozatot előkészítő munkálatokban, továbbá tagja volt annak a küldöttségnek, amely képviselői feliratot vitt Bécsbe az uralkodónak. 1848-ban több felsőházi bizottságba is beválasztották, mint a válaszfelirati vagy az elemi oktatási bizottság.³³ Az 1848-as országgyűlésen is szerepet vállalt, ugyanis az ő sürgetésére fogadták el a hadügyi és pénzügyi törvényjavaslatokat. Majláth György, főrendiház elnök távolléte miatt ő vette kezébe az irányítást és 1848 szilveszterén ő is szorgalmazta, hogy ne csak a kormány, hanem az országgyűlés is költözzön át Debrecenbe, ő maga családjával együtt január 6-án érkezik meg. Április 18-án pedig ő is aláírta Szacsvey Imrével és Almásy Pállal együtt a Kossuth által kihirdetett Függetlenségi Nyilatkozatot. A szabadságharc leverése után nem menekült el, hanem itt maradt. Elfogták és halálra ítélték. Szacsvey Imrével, a képviselőház jegyzőjével és Csernus Menyhért miniszteri tanácsossal együtt végezték ki a pesti Újépület falai mellett 1849. október 29-én.³⁴

³³ ŐRY LÁSZLÓ: Emlékalbum. Perényi Zsigmond (1783-1849). Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesülete. http://kmke.hu/wp-content/uploads/2017/10/Perenyi_emlekalbum.pdf

³⁴ MELKOVICS TAMÁS: 125.

II. FEJEZET: A KÖZPONTI IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS INTÉZMÉNYEI MAGYARORSZÁGON

Fontosnak tartottuk, hogy ne csak Perényi Zsigmond hivatali pályája kerüljön bemutatásra a Hétszemélyes Tábla bírójaként, hanem magát a 19. századi igazságszolgáltatási rendszereknek a működését, felépítését is. Ezeknek az intézményeknek a szerepe Perényi életében is jelentős hatást gyakoroltak, mivel közvetve, vagy közvetlenül meghatározták a tevékenységét. Az olyan intézmények, mint a Magyar Királyi Helytartótanács nemcsak a háttérben volt jelen, hanem a korszak aktív politikai és jogi eseményeihez is hozzájárult. Feladatköre széleskörű volt, mivel gyakorlatilag kormányzati szervként működött.³⁵ Ennek okán elengedhetetlen, hogy külön tárgyalva megvizsgáljuk a Magyar Királyi Helytartótanács korabeli működését és felépítését. Azért foglalkozunk külön részként ezekkel az intézményekkel, mivel nélkülük nem érthető meg Perényi Zsigmondnak a pályaképe.

Az igazságszolgáltatás szerveinek ismertetését a Királyi Kúria felépítésével és működésének bemutatásával kezdtük el. II. József 1786-ban kiadott rendelkezésével folyamatossá tette működését. Két részből állt: a Királyi Táblából és a Hétszemélyes Táblából.³⁶ A Királyi Táblához elsősorban fellebbviteli ügyek kerültek. Elnöke a személynök volt, aki a legmagasabb méltóságok közül került ki. Szakdolgozatom központi bírósági szerve pedig a Hétszemélyes Tábla, mely formálisan az 1723-as bírósági reformmal jött létre. Legfelsőbb bírósági fórumként működött, ahol a Királyi Tábla ítéletei ellen benyújtott pereket vizsgálták át.³⁷

2. 1 A Magyar Királyi Helytartótanács

Az 1722-23-as országgyűlés rendelkezett a Magyar Királyi Helytartótanács felállításáról, viszont tényleges működését, csak egy évvel később, 1724-ben kezdte el. Magyarország legfelsőbb kormányzati szerveként működött egészen 1848-ig. A rendi alkotmány időszakában az ország három főkormányzékének egyike volt. Feladatai közé tartozott a végrehajtó hatalom gyakorlása a belpolitikai ügyekben, viszont kivételt képzett ez alól a hadügy és a pénzügy. Megalakulását követően először Pozsonyban, majd az országgyűlés kikötése miatt 1783-tól kezdve Budán volt a székhelye. Az intézmény elnöke az uralkodó magyarországi helytartója, vagyis a nádor volt.³⁸

Az intézmény működésének beiktatását tervezetek és tárgyalásoknak a hosszú sora előzte meg. Az 1722–23. évi országgyűlés a hatáskörét még csak a legfőbb vonatkozásokban állapították

³⁵ BATÓ SZILVIA: A Helytartótanács bírósági igazgatási tevékenysége a 18-19. század fordulóján. In: Juridpul Forum, Szeged, 2011, 63.

³⁶ BÓDINÉ BELIZNAI KINGA: A Kúria szervezete és működése az 1723-as bírósági reformtól az 1868. évi polgári törvénykezési rendtartásig.

³⁷ BÓDINÉ BELIZNAI KINGA: A Kúria szervezete és működése az 1723-as bírósági reformtól az 1868. évi polgári törvénykezési rendtartásig.

³⁸ A Magyar Királyi Helytartótanács megkezdte működését. (<https://mult-kor.hu/cikk.php?id=8127>) 2025. január 15. 9:30

meg. A 97. törvénycikk írásba foglalta, hogy kik lehetnek a tagjai, akiket maga a király nevez ki. Szót ejtenek arról, hogy mi történik akkor, hogyha valamelyik tanácsos helye megüresedik, ez esetben a szervezet ajánlhat az uralkodónak a pozícióra legalkalmasabb személyeket. 1724. január 30-án az uralkodó kiadott egy 30 pontból való utasítást, amely a Helytartótanács működésére vonatkozott. Maga a szervezet két részre oszlott: a tanácsra és a segédhivatalokra. Minden hozzá érkezett irat először az elnök kezébe került. A segédhivatalok élén az irodaigazgató állt.³⁹

Kollegiális alapon működő kormányzati testület volt, amely a döntéseit tanácsban hozta meg, elnöke pedig a nádor volt. A nádor hiányában az uralkodó maga nevezett ki helytartót az ország élére, legtöbbször a rendek megkérdezése nélkül. A Helytartótanács tagjai között volt az országbíró, a tárnokmester, a horvát bán, a hercegprímás, valamint tizennyolc tanácsos is szerepet kapott, akik a nemesek, főurak, főpapok köréből kerültek ki. Fő feladata az általános központi igazgatás és az összes szakigazgatás elvégzése, két kivétellel. Hatásköre minden olyan természeti ügyre kiterjedt, amely az uralkodót és az országgyűlést valamilyen módon érintette. A hatásköre nem terjedt ki a pénzügyi dolgokra, mivel ezek a feladatok a Magyar Kamara hatáskörébe tartoztak, illetve nem szólt bele a hadügybe sem, mert az ezzel kapcsolatos teendőket a Hofkriegsrat⁴⁰ látta el.⁴¹

Az intézmény teljes mértékben a királynak volt alárendelve, az uralkodóhoz kellett felterjesztene jelentéseit, valamint tőle kapta a rendeleteket is. A valóságban viszont ez nem így volt teljesen, mivel a jelentései bár a királyhoz voltak címezve, de először az udvari kancellária kezébe került, ahol átnézték és javaslatokat tettek az uralkodónak a döntésekben.⁴²

Az 1723-ban elfogadott 101-ik törvénycikk kimondta, hogy egyetlen udvari hatóságtól sem függ, kizárólag a királynak van alárendelve. Folyamatosan jelentéseket készít neki, amelyet az uralkodó levél formában kap meg, majd pedig a király határozatát egy adott ügyben pedig rendelet vagy királyi határozat formájában kapja meg. Szabályozták, hogy nem hozhat törvényellenes határozatokat és ügyelnie kell az országgyűlési döntések, határozatok pontos megtartására. A nádort a távollétében az országbíró elnökölt, míg a nádor vissza nem tért, és a nádor adhatott engedélyt a tanácsosoknak az esetleges távolmaradásra, de a tizennyolcból legfeljebb tizenkettőnek adhatott erre engedélyt. Az iratok először az elnök kezébe kerülnek, majd szétosztotta a tanácsosok között, majd megtárgyalták.⁴³

A központi kormányzat politikai, gazdasági és jogi célkitűzéseinek megismerése és megértésének a szempontjából két lényeges hatáskörrel rendelkezett: egyrészt bekérte a törvényhatóságoktól a jelentéseket és a kimutatásokat, a másrészt pedig általános rendelkezéseket

³⁹ EMBER GYÖZÖ: A magyar királyi Helytartótanács ügyintézésének története, 1724-1848. Budapest, 1940. 10.

⁴⁰ Hofkriegsrat – bécsi Udvari Haditanács, ami a hadügyekkel foglalkozott

⁴¹ BATÓ SZILVIA: A Helytartótanács bírósági igazgatási tevékenysége a 18-19. század fordulóján. In. Juridpul Forum. Szeged, 2011. 63.

⁴² FELHŐ IBOLYA – VÖRÖS ANTAL: A helytartótanács levéltár. Akadémia Kiadó, Budapest, 1961.63.

⁴³ EMBER GY: 71.

bocsátott ki a számukra. 1790–1848 között a Kancellária mellett részt vett az elsőfokú bíróságok irányításában. Ő elsősorban a döntések előkészítését végezte. Kétféle módon gyűjthetett anyagokat a bírósági szervezetekről: egyrészt a törvényhatóságok jelentéseiből, másrészt pedig az egyéni panaszokból, amelyeket neki kellett kivizsgálnia.⁴⁴

Illetékessége nem terjedt ki Erdélyre, a déli és keleti határőrvidékekre. A kormánysház egyértelműen Bécs irányítása és befolyása alatt állt. Nem ismerte az ország irányításának minden apró részletét, sőt a legmagasabb szinten sem, mivel ezeket bécsi centrális hivatalokból tartották számon beleértve a had és pénzügyeket is. Történetét tekintve 1848 áprilisának végéig állt fenn, mivel az ekkor hozott törvény értelmében az államigazgatás és közigazgatás központi szerve, tehát az országban a végrehajtó hatalom maga a kormány lett. A Helytartótanács korábbi feladatait az új felelős magyar kormány vette át. Megszűnése szimbolikus jelentőségű is volt, mivel a régi rendi alapú intézményt felváltotta a modern, alkotmányos alapon történő kormányzás, amely már az országgyűlésnek és a törvényhatóságnak tartozott felelősséggel.⁴⁵

2.2 A Magyar Királyi Kúria

Magyarországon a reformkorban a legfelsőbb bírói fórum a Királyi Kúria volt. Ez az intézmény a korabeli Magyarországon gyakorlatilag a király nevében gyakorolta a hatalmat. Kialakulása már a 12–15. század közötti időszakra tehető, a király tehermentesítése okán. 1723-ban érkezettnek látták az időt arra, hogy ezt központilag is átszervezzék és hatékonyabbá tegyék. Így az 1723-as reform következtében a 24., 25., 26. törvénycikkek alapján, Pesten megalakult a Hétszemélyes Tábla és a Királyi Tábla, állandó székhelye. A két táblát közös néven Királyi Kúriának nevezték.⁴⁶

II. József 1785. december 12-én megszüntette a Kúria korábbi, törvényes jogkörét, és új törvénykezési rendszert vezetett be *Novus Ordo Judiciarius* néven, amely hivatalosan 1786. január 1-én lépett életbe. Míg a korábban hosszú törvényszüneteket tartó Kúria működése 1786-tól kezdődően folyamatossá vált. A nemzeti nyelv kérdésében 1830-ban született döntés, amikor is a 8. törvénycikkely kimondta, hogy a Kúria a magyar nyelven fellebbezett perekben magyar nyelven hozzon ítéletet. A Kúria a hozzá fellebbezett pereket részben latinul, részben magyarul írta az alsóbb szintű bíróságokhoz hasonlóan. Az 1836. évi 65. törvénycikkely elrendelte, hogy a közel jövőben az országgyűlések működése alatt nemcsak a fellebbezett büntető, tiszti-fenyítő, válopereket, hanem a szegények, özvegyek és árvák fellebbezett polgári pereiben eljárhat.⁴⁷

⁴⁴ BATÓ SZ.: 71.

⁴⁵ F. KISS ERZSÉBET: Az 1848-49-es magyar minisztériumok. Akadémia Kiadó, Budapest, 1987.9-18.

⁴⁶ SEREG PÉTER: A Királyi Kúria szervezete a reformkorban. In: *Fontes Iuris*, 2023/2-4. 65.

⁴⁷ BÓDINÉ BELIZNAI KINGA: A Kúria szervezete és működése az 1723. évi bírósági reformtól az 1868. évi polgári törvénykezési rendtartásig.

A kapcsolódás a bírói fórumok között egyes bírák életében is megfigyelhető, mivel többen a váltótörvényszékről kerültek a Királyi Táblára, majd onnan a Hétszemélyes Táblára.⁴⁸ A Kúria elnöke a személynök volt, aki a legfelsőbb méltóságok közül került ki. Több elnökhelyettese is volt, így akadályoztatása esetén az elnökhelyettes helyettesíthette. Korábban a Kúria Pozsonyban székelt, de az 1723. évi reformot követően Pestre helyezték át. Működése az 1848–49-es forradalom és szabadságharcot követően szünetelt, mivel 1849. november 10-én a császári elhatározás kimondta, hogy megszűnt a feudális eredetű bírósági szervezet, és majd csak az 1860-ban kiadott Októberi Diploma helyezte kilátásba a visszaállítását. Kettős feladatot látott el, mivel ítélkezett és normakontrollt is végzett egyben. A curia elnevezés a latin *curia* – férfiak egyesülése – szóösszetételből eredt. Határozatai a bíróságokra nézve kötelező érvényűek. Az intézmény egyik sajátosságai közé tartozott, hogy ítéletalkotó tevékenysége mellett jogegységesítő folyamatot látott el. A törvények által meghatározott körben jogorvoslati fórumként működött, ahol elbírált a törvényszékek, ítéltáblák által benyújtott fellebbezéseket. Hatásköri vagy illetékességi viták esetében kijelölte az eljárás lefolytatására a bíróságot.⁴⁹

2.3 A Királyi Tábla

A Királyi Tábla – vagy Királyi Ítéltábla – mint az ország felsőbírósága 1783 és 1849 között működött Magyarországon. Történetét tekintve a 17. század folyamán működése egyre rendszertelenebbé, és szaggatottabbá vált. Ezen időszakban csak alkalmilag ült össze egy-egy törvényszakra, ha a király vagy a helytartó összehívta. Azonban szűkösen járhatott el az ügyek terén és az illetékessége sem terjedt ki mindenre, leginkább Alsó- és Felső-Magyarország ügyeiben járhatott el.⁵⁰

1724-ben megtörtént a Királyi Tábla újjászerveződése. Az ország központjában, Pesten állították fel, mindenki nagy reményeket fűzött hozzá, azonban csalódniuk kellett. A Királyi Kúria újjászerveződését követően két részből állt: a Királyi Táblából, és a Hétszemélyes Táblából. A tábla elnöke a személynök volt. Az 1780-as években a királyi személynökön és a királyi jogügyigazgatón kívül még összesen tizenhat tagja volt. Mindegyik pert a bíróságon az ítélmester adta elő. A három megtartott törvényszak alatt évente csak öt-hat hónapot ülésezett.⁵¹

A királyi személynök volt a Királyi Tábla elnöke, aki még e tisztségén kívül még irányította a magyar ügyvédképzést, és mint nagybíró országos érvényű bírói parancsokat adhatott ki. Idősebb korú, és nagy tapasztalattal rendelkező férfiakat nevezett ki a király személynökké, a tábla vezetésé-

⁴⁸ SEREG P.: 68.

⁴⁹ ERDEI KRISZTIÁN: A Kúria. Zsebkönyv Magyarország Legfőbb Bírói Fórumáról. Varg Hungary Kft, Budapest, 2020.74.

⁵⁰ VARGA ENDRE: A királyi curia 1780-1850. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974. 15.

⁵¹ CSORBA GYÖRGY: Perényi Zsigmond jogász pályafutása és a Hétszemélyes Főtörvényszék megszervezése. In: Bárány Perényi Zsigmond báró. Az 1848-49.évi országgyűlés mártírjai. Főszerk: Kedves Gyula, Pelyach István. Budapest, 2016.209.

re. Az elnöknek esküt kellett tennie, melyet Bécsben, a király kezébe kellett letennie. Ezt követően a királyi tábla nyilvános ülésén, ünnepi keretei között lett beiktatva magas fokú hivatalába. Helyettese nem volt, így távolléte során az alnádor és alországbíró látta el a feladatait. Segítői általában kanonok, vagy más rangú főpapok közül kerültek ki, de a király rendszerint figyelmen kívül hagyta az elé felterjesztett rangsort, és saját belátása szerint nevezte ki az új táblai főpapot. Ő utána következett a két táblabíró, amely állásokért szintén sokan álltak sorba. Őket követte az alnádor vagy alhelytartó, akiket a király helyettese, a nádor nevezett ki. Az ítélőmestereket a nagybírák nevezték ki, és ő előttük tették le a hivatali esküt is, ezeket a pozíciókat a kormány nagy figyelemmel kísérte és nagy hangsúlyt fektetett rá, mivel nagyon fontos a számára, hogy kormányhű tagjai legyenek a királyi táblának.⁵²

Minden ülés istentisztelettel kezdődött, és első ülésén a királyi személynök üdvözölte a táblát, amire annak egy tagja viszont üdvözléssel válaszolt. Ezután, a személynök kiküldött két tagot, hogy köszöntsék a Hétszemélyes Táblát, és az általuk összeállított perek sorozatát átadják nekik, és az ülészak végén, a befejezésnél, szintén ugyanezek a formaságok voltak jelen.⁵³

A Királyi Tábla egy vegyes fokú bíróságként működött, szokták még Királyi Ítéltáblaként is emlegetni. Indíthattak első fokon pert intézményében, például kincstári, vagy akár hűtlenségi ügyekben, de elsősorban fellebbviteli pereket is tárgyalhatott, ezek viszont az elsőfokú bíróságokról kerülhettek a Királyi Tábla elé.⁵⁴

Történetében döntő lépésnek számított az 1836-os esztendő, amikor az országgyűlés az 1836. évi III. törvénycikk értelmében a Hétszemélyes Táblával együtt magyarul folytatták le a pereiket. 1848 végéig ítélkezett, a gyakorlatban csak 1849. január 2-án függesztette fel Zarka János elnökletével a működését.

A Királyi Tábla ügyforgalmából arra következtethetünk, hogy az ülések száma a második periódusban megduplázódott. Ez a növekedés arra mutat, hogy megnőtt az igazságszolgáltatásnak a feladata és a bíróságok működésüket tekintve intenzívebbé váltak. Ezzel párhuzamosan pedig csökkent a táblai perek száma. Láthatjuk, hogy 1724-1785 közötti időszakban nem volt egyetlen egy válóperes ügy sem a Királyi Táblán. A következő, 1785-1849-es időszakot nézve viszont megkétszereződött a számok, néhol ugrásszerűen növekedtek, mint például a bűnvádi perek esetében, ahol korábban ezertizennyolc volt a számuk, ott a következő periódusban már huszonháromezer ötszáztizennégy per zajlott a Királyi Táblán.

⁵² VARGA E. :156.

⁵³ u.o. 193.

⁵⁴ KULCSÁR KRISZTINA: Mikor, hogyan és miről ülésezett a Hétszemélyes Tábla a 18. században? https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/mikor_hogyan_es_mirol_ulesezett_a_hetszemelyes_tabla_a_18_szazadban
Letöltés ideje: 2025. január 16. 16:29.

3. számú táblázat: A Királyi Tábla ügyforgalma

Év	Ülések száma	Táblai perek száma	Fellebbezett perek száma	Bűnvádi perek száma	Váloperek száma	Határozat
1724-1785	5 564	15 761	3 951	1 018	-	1 115
1790-1849	10 861	9 320	7 052	23 514	1 752	2 328

Forrás: Bódiné Beliznai Kinga: A Kúria szervezete és működése az 1723. évi bírósági reformtól az 1868. évi polgári törvénykezési rendtartásig⁵⁵

Összegezve az eddigieket a Királyi Tábla egy vegyes fokú törvényszéknek nevezhető, mivel fellebbviteli fórumként is szolgált a megyei és városi törvényszékek illetve a váltótörvényszékek esetében. Ugyanakkor viszont a királyi kincstárt illető ügyekben, hűtlenségi vagy tulajdonjogot illető eljárásokban és oklevelek értelmezési vagy hitelességi ügyeiben első fokon járt el,⁵⁶

2.4 A Hétszemélyes Tábla felépítése

Az 1723. évi 24-26. törvénycikkek alapján hozták létre ezt az új bírói fórumot, amely a neoabszolutizmus időszakát leszámítva 1869-ig működött. 1785-ben a Novus Ordo Judiciarius reform⁵⁷ nemcsak egységesítette és állami irányítás alá helyezte a magyar bírósági rendszert, hanem szinte teljesen külön választotta a közigazgatást az igazságszolgáltatástól. Az 1785-ös reform értelmében tehát a Hétszemélyes Táblára a bízta a bírósági igazgatást.⁵⁸

A Hétszemélyes Tábla elnöki pozícióját a nádor töltötte be, akit szükség esetén az országbíró, vagy a tárnokmester helyettesíthetett. Ezen felül a fórum tagja volt öt főpap, öt főúr és kilenc nemes ülnök, akik abban az esetben voltak határozatképesek, amikor legalább tizenegy tag volt jelen az ülésen. Hatáskörét tekintve a Hétszemélyes Tábla csak a Királyi Táblától vagy a Tárnoki Széktől fellebbezett ügyekben járt el. Évente negyven napig ülésezett.⁵⁹

Történetét tekintve már 1535-től létezik a két ítéletet hozó testület, tehát a Királyi Tábla és Hétszemélyes Tábla. Eleinte a nádor három főúr és három főpap jelenlétében ülésezett. A források először 1715-ben említik meg ezt a bírói fórumot, ami akkor már rég nem volt nevezhető hétszemélyesnek. A két fórum szorosan össze volt kötve, ezt bizonyítják a következő feladatok: a pereket ezen a fórumon a királyi tábla előadói adták elő, az itt hozott ítéleteket a táblán hirdették ki.

⁵⁵ BÓDINÉ BELIZNAI K. : A Kúria szervezete és működése az 1723. évi bírósági reformtól az 1868. évi polgári rendtartásig. <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/bodine-beliznai-kinga-kuria-szervezete-es-mukodese-az-1723-evi-birosagi-reformtol-az>

⁵⁶ MEZEY BARNA: A bírói hatalmi ág kialakulásának kezdetei. Az 1723-as bírósági reform. Rubicon, 2019. 9-10. szám.

⁵⁷ NOVUS ORDO JUDICIARIUS – II. József 1785. december 12-én bevezetett reformja, amelyben a Kúria régi jogkörét megszüntette, és egy új törvénykezési rendszert vezetett be.

⁵⁸ BARTA SZ.: 65.

⁵⁹ LIKTOR ZOLTÁN ATTILA: A régi magyar bírósági rendszer a kezdetektől 1848-ig. Kúria döntések - Bírósági határozatok.

A közös ítéletlevelet a királyi tábla előadója fogalmazta meg, és a személynök írta alá és ő tette rá a királyi pecsétet, mivel bírói pecsétje a Hétszemélyes Táblának nem volt.

Összegezve az eddigieket levonhatjuk azt a következtetést, hogy sokkal több munka, feladat nehezedett a Királyi Táblára, mint a Hétszemélyes Táblára. A szakirodalomban olvasottak alapján Varga Endre úgy fogalmazott, hogy ez a bírói fórum tulajdonképpen egy előkelő tanácskozó testület csupán.⁶⁰

A Hétszemélyes Tábla kizárólag a Királyi Táblától vagy a Tárnoki Széktől fellebbezhetett ügyekben járhatott el, tehát joggal nevezték a legfelső ítélkező fórum fellebbviteli bíróságának, ahonnan már a királyhoz sem lehetett fellebbezni. A kerületi tábláktól fellebbezett ügyek előbb a Királyi Táblára, majd pedig a Hétszemélyes Táblára kerültek. A vármegyékből a báni táblához fellebbezett ügyek szintén először a Királyi Táblához, majd pedig a Hétszemélyes Táblához kerültek. A felsőbbbíróági reform tehát egy háromfokú fellebbviteli rendszert hozott létre.⁶¹

A reform által megkezdett intézkedések meghatározott székhelyhez, Pesthez kötötték a Királyi Kúria jelenlétét. Tehát a reform következtében a Királyi Tábla állandó bírósággá alakult, folyamatosan ítélkezett és általános hatáskörű lett. A Hétszemélyes Tábla felállításával pedig decentralizálták a hatáskörébe tartozó ügyek intézését. A reformkor újabb újdonságokat hozott magával, mivel megsokszorozódott a statáriális bíraskodások száma, a polgári perek terén pedig a váltóbíraskodást vezette be az 1840. évi 15. törvénycikk. Az ipari forradalom és a kereskedelem fellendülésének köszönhetően a gazdasági ügyek is megsokasodtak, amikkel már önálló bíróságok foglalkoztak: a váltótörvényszékek elsőfokú, a váltótörvényszék a másodfokú ügyekben volt illetékes. Azonban ha továbbra is fennállt a jogvita, akkor azt harmadfokon a Hétszemélyes Tábla rendezte el végleg.⁶²

Összegezve az eddigieket elmondható az, hogy a Hétszemélyes Tábla szervezete sokkal egyszerűbb, személyzete is kevésbé tagolt és differenciált, mint a királyi tábláé, amely különböző funkciókat e magasabb fórum helyett is elvégez. A Hétszemélyes Tábla tisztán fellebbviteli bíróság, ahol perfelvétel nincs, a pereket itt is a királyi tábla referensei adják elő, és az itt hozott ítéleteket a Királyi Táblán hirdetik ki. Utána a két táblán hozott ítéletek alapján a közös ítéletlevelet a Királyi Tábla referense fogalmazza meg és a királyi személynök írja alá. Tehát, ez egy tanácskozó testület, mely a Királyi Tábla által elébe terjesztett ügyekben állást foglal, és a további teendőket ismét a Királyi Táblára illetve a személynökre hagyja.⁶³

⁶⁰ BÓDINÉ BELIZNAI K. : A Kúria szervezete és működése az 1723. évi bírósági reformtól az 1868. évi polgári törvénykezési rendtartásig. <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/bodine-beliznai-kinga-kuria-szervezete-es-mukodese-az-1723-evi-birosagi-reformtol-az>. Letöltés ideje: 2025. január 16. 16:54.

⁶¹ BÍRÓ ZSÓFIA: Hatalommegosztás a történeti alkotmány fényében: Bírói hatalom a magyar tradicionális jogban. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2022. 112.

⁶² BÍRÓ ZS. :116.

⁶³ VARGA E. 88.

A bírái a kiváltságos osztály három rendjét képviselték: a főpapokat, a főnemeseket és a köznemességet, ugyanakkor nem rendelkeztek annyiféle címmel, mint a Királyi Tábla bírái. A főpapi tagok sorát általában az esztergomi és a kalocsai érsek szokta megnyitni, de ők ritkán vettek részt az üléseken. Az üléseken a főpapságot ténylegesen a címzetes püspökök képviselték. A főnemesi rendet pedig nyolc bíró képviselte, akik között voltak zászlósurak, vagy született főnemesek, illetve olyan köznemeselek, akik a főnemesivel egyenlő rangot szereztek. A testületnek az illetékessége Magyarországra, Horvátországra és Szlavóniára terjedt ki.⁶⁴

A legfelsőbb szintű és legbizalmasabb levelezéseket leszámítva a Királyi Táblához hasonlóan minden ügyet kollegiális formában, üléseken intézett. Az ügyviteli kérdéseket, a hivatalos levelezést, és a perek tárgyalását mindig zárt üléseken végezték. Az ülősszak az istentiszteletet követően vette kezdetét, amikor az első ülésén megjelennek a Királyi Tábla kiküldöttei, akik átnyújtották a pereket, ezzel elindítva a fórum munkáját.⁶⁵

A tárgyalás menete megegyezik a Királyi Táblával, mely szerint először felolvassák a plénum elé terjesztett iratokat, különösen a felsőbb rendeleteket és megállapítják a kimenő iratok szövegét, majd pedig megtárgyalják a fórum elé hozott pereket, megállapítják az ítéletek szövegét, amellyel az ülés bezárul. A törvényszak utolsó ülésén a tanácsjegyző bemutatja az ülésnek a jóváhagyás miatt a perek sorát, és ezt fel kell terjesztenie a kancelláriához. Ezután fogadják a Királyi Tábla bíráinak búcsú üdvözlését, majd az ülést az országbíró beszédével bezárta.⁶⁶

Említésre méltó, hogy a Hétszemélyes Tábla megalakulásától, azaz 1724-1786 között nem vezetett jegyzőkönyvet az üléseiről, ez majd csak a kalapos király, Mária Terézia fia, II. József uralkodása alatt következik be, mivel elrendeli, hogy a fórum üléseiről készítsen jegyzőkönyvet. Ezeket a jegyzőkönyveket törvénykezési időszakonként vezették, és ezen belül is az ülősszakok dátuma szerint tartották számon őket. Az ülés sorszáma és dátuma rögzítése után feljegyezték az elnök és a bírák nevét valamint az új tagoknak a beiktatását, továbbá az ügyeket. Peres ügyek esetén pedig feljegyezték az ügyintéző és a vádlott nevét, és ezután leírták a per tárgyát, de a későbbiekben már csak az utolsó ítéletet, vagyis a végítéletet jegyezték fel.⁶⁷

Az 1848-as eseményeket tekintve hatáskörét a sajtótörvény bővítette ki, amely ezt az intézményt jelölte ki a sajtóvétségekben eljáró sajtóesküdtszékek felettes színtereként. Deák Ferenc május 4-én igazságügy miniszterként kiadott rendelete szerint e testület elnöke az országbíró, ezt azzal indokolta, mivel a nádor a király távollétében tejhatalmú helytartója az országnak, így ennek a teendőnek az elégtétele céljából, ez már túl sok lenne a nádornak. A két tábla 1848 végéig

⁶⁴ u.o. 195.

⁶⁵ u.o.193.

⁶⁶ u.o. 193.

⁶⁷ SZABÓ BÉLA: A hétszemélyes tábla ülősszakának megnyitásával kapcsolatos ceremónia a 18. század második felében. Jogtörténeti Szemle 9. különszám pp. 198-204., 7. (2007)

folyamatosan ítélkezett, hivatalosan 1849. január 2-án függesztik fel tevékenységüket, a Hétszemélyes Táblát Majláth György elnökletével.⁶⁸

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharcot követően hamarosan elrendelték a Királyi Tábla és a Hétszemélyes Tábla illetőleg a váltótörvényszék megszüntetését. Helyettük olyan új felsőbíróóságok létrehozását rendelték el, amelyek a Függetlenségi Nyilatkozat szellemiségét tükrözték.⁶⁹ A szabadságharc leverését követően az osztrákok a bírósági szervezetet feloszlatták, és kiépült az új császári-királyi bírói szervezet. Az egykor legfőbb jogi fórumnak számító Hétszemélyes Tábla hatáskörét a Bécsben ítélkező Legfelsőbb Bíróság vette át.⁷⁰

⁶⁸ BÓDINÉ BELIZNAI K: A Kúria szervezete és működése az 1723-as bírósági reformtól az 1868. évi polgári törvénykezési rendtartásig. <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/bodine-beliznai-kinga-kuria-szervezete-es-mukodese-az-1723-evi-birosagi-reformtol-az>

⁶⁹ u.o.

⁷⁰ u.o.

III. FEJEZET: PERÉNYI ZSIGMOND SZEREPE BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓS ÉS KOSSUTH LAJOS PERÉBEN

2.1 Perényi Zsigmond és Wesselényi Miklós pere

1834. szeptember 25-én a Hétszemélyes Tábla közbírájává nevezték ki Perényi Zsigmond bárót. A Hétszemélyes Tábla, tehát nem volt más, mint a Magyar Királyi Kúria azon része, ami a fellebbviteli ügyekkel foglalkozott. A felségsértési, hűtlenségi, a nemesek büntetőügyei illetve a nem nemesi származásúak esetében a másodfokon halálra ítélt ügye került a fórum elé. Az illetékessége nemcsak Magyarországra terjedt ki, hanem Horvátországra és Szlavóniára is. A székhelye pedig 1791-től Pesten volt.⁷¹

Munkámban Perényi Zsigmondnak az álláspontját szeretném bemutatni a reformkorszak két számunkra legismertebb perében. Mint, ahogy az alfejezetben lévő pont is mutatja jelen fejezetben Wesselényi Miklós báró életének rövid ismertetése és hűtlenségi pere, illetőleg Perényi nézőpontja kerül bemutatásra. Perényi, mint Ugocsa vármegye főispánja az 1835.július 11-i ülésen is kifejtette álláspontját Wesselényi ügyével kapcsolatban. Rámutatott arra, hogy az alsóház csak azt az elvet képviseli, mely szerint a Nagykárolyban megtartott gyűlésen elhangzott tiltott szavakat helyben és azonnal szaksértésként kell kezelni, és meg kell büntetni, ezzel tulajdonképpen a báró már lényegében jelezte azt, hogy Wesselényi szatmári beszédét nem tartja hűtlenségre okot adónak.⁷²

A Wesselényi család ősi birtoka és a zsibói kastély közel Magyarország határához Szilágy vármegyében található, a Szamos völgyében terült el, amely uradalmat a család még 1584-ben megkapott. Apja, idősebb Wesselényi Miklós is itt született 1750. december 11-én, és itt is halt meg 1809. október 25-én. Tüzes, ellenzéki magyar szónokként ismerték, ilyennek bizonyult fia is, ifjabb Wesselényi Miklós, aki 1796-ban látta meg a napvilágot, és 1850. április 21-én hunyt el Pesten.⁷³

Sokáig kérdéses volt neveltetését illetően, hogy küldjék-e iskolába, vagy pedig a kor szokása szerint otthon házitánítók foglalkozzanak neveltetésével és tanításával. Végül az utóbbi mellett döntött az édesapja, aki nagyon hamar bevezeti fiát a politikai életbe. 13 éves korára árva lesz, és édesanyja neveli. 1807-ben kezdi meg egyetemi tanulmányait, ahol teológiát, jogot, botanikát és mezőgazdaságot tanult.⁷⁴

Az ifjabb Wesselényi Miklós a magyar ország építő reformnemzedék egyik kiváló tagja volt. Mély barátság fűzte Széchenyi István grófhhoz, akivel fiatalukorban elmentek egy angol-francia körútra, ahol megfigyelték a haladó országokat. A fejlettebb országok látványa elhitette mindkét politikussal, hogy sürgetően szükség van a hazai változásokra, mivel az ország más európai

⁷¹ CSORBA GY: 211.

⁷² u.o. 213.

⁷³ VAJTHÓ LÁSZLÓ: Magyar irodalmi ritkaságok. Báró Wesselényi Miklós naplójából. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1977. 5.

⁷⁴ TRÓCSÁNYI ZSOLT: Wesselényi Miklós és világa. Gondolat Kiadó, Budapest, 1970.20.

országokhoz képest jelentős lemaradásban van. Visszatérve a megfigyelő, tapasztalatokat szerző körútról Wesselényi az országgyűlési főrendi ellenzék egyik vezére lett. 1833-ban Lipcsében jelent meg a Balítételek című könyve, ami nagyon sokáig tiltott könyv volt.⁷⁵ Könyvében a polgári átalakulást a gazdasági és politikai változásokkal együtt szoros összefüggésben vizsgálta meg.⁷⁶ Erkölcsi mentalitásának nemessége, illetve a korát is messze meghaladó érettsége már fiatalkorában mindenki számára nyilvánvalóvá vált és nagy jövőt, fényes karrierrel jósoltak neki.⁷⁷

A báró történelmi szerepe abban rejlik, hogy Erdélyben is úttörő szerepet vállalt az átalakulás, és a haladás politikai programjának kidolgozásában valamint az ellenzéki mozgalom megszervezésében. Itt az átalakulásban elsősorban a nemességre próbált támaszkodni. Azonban az 1846–47-es diétán úrbéri törvényt fogadtak el, amivel a báró nem értett egyet, megfogalmazódott benne a függetlenség gondolata, és az ellenzékiek táborát folyamatosan bővítette. Kossuth Lajos mintájára Erdélyben az ő kezdeményezésére megszületett a könyomatos szabad sajtó. Magyarországon egyidejűleg Erdélyben is perbe fogják, azzal a váddal, hogy cenzori engedély nélkül nyomtatta ki az országgyűlési napló néhány részletét.⁷⁸

Az 1832–36. évi úgynevezett hosszú országgyűlésen ő is aktívan részt vett. Az országgyűlés középpontjában a reformok megalkotása állt. A reformok hívei arra törekedtek, hogy a bizottsági munkálatok javaslatait minél liberálisabb módon továbbfejlesszék. Az udvar azonban a főrendi tábla kormányhű többségével, valamint a könnyen megvesztegethető megyei szegény köznemesi tömegek támogatásán keresztül sikerült a reformkísérleteket megbuktatnia. Wesselényi erdélyi arisztokrataként és Széchenyi István barátjaként és híveként lépett fel a politikai színtérre és kevés idő múlva ő lett a liberális ellenzék legnagyobb befolyású és legszenvedélyesebb szervezőjévé és vezetőjévé vált.⁷⁹ Mint már említettem az udvarnak sikerült megvennie magának embereket, ezáltal sikerült kieszközölnie azt, hogy megváltoztassa a megyékben a követ utasításokat. Ekkor Wesselényi az erdélyi országgyűlésen van, amikor megkapja a hírt, rohan Szatmárba, ahol a megye követe Kölcsény Ferenc, lemond és nem vállalja az udvar követi utasítását.

Tehát a báró 1834. december 9-én Szatmár vármegye közgyűlésén beszédet mondott az örökváltság kérdésében, mivel az udvartól a követek épp az ellenkező utasítást kapták, amit az udvar szeretett volna. Beszédében kifejtette a jobbágyok eddigi sorsát, mely szerint régen a nemesség nem akart tenni az ügyben, de a királyok igen, most pedig már fordítva áll a helyzet, mivel a nemesség szeretne tenni, de a kormány már nem. Felszólalásának azonban nem volt gyümölcsöző eredménye, ezért pedig Kölcsény Ferenc lemondott országgyűlési követ címéről. Uray

⁷⁵ VAJTHÓ L.: 10.

⁷⁶ HANÁK P.: 167.

⁷⁷ VÁCZI JÁNOS: Báró Wesselényi Miklós ifjúkora. Budapest, 1910. 569.

⁷⁸ CSETRI EELEK: Reform és gazdaság. Wesselényi Miklós gazdasági eszméi és zsidói uradalmának modernizálása

⁷⁹ HANÁK P.: 167.

másodalispán szerint felségsértést követett el beszédében és követelte annak visszavonását, amire Wesselényi nem volt hajlandó.⁸⁰

A per során megcsappant a báró baráti köre, többen is elpártoltak tőle és elhitték az alaptalan vádakat ellene. Csalódnia kellett az erényszövetség harmadik tagjában, Eszterházy Mihályban, aki nem állt ki mellette, továbbá Károlyi Lajosban és Teleki Józsefben is, akik különböző indokokra hivatkozva nem adták be Bécsben a folyamodványát, és persze nem hagyhatjuk ki Széchenyit sem, akivel a baráti korábban szoros kapcsolata egyre elhidegült.⁸¹ Zichy Ferenc főispán volt az, aki felküldi a szatmári beszédet a nádorhoz és vizsgálatot indítványoz a királyi jogügyigazgatónál, vagy, ahogy ma mondanánk a főállamügyésznél. A korszakban, ha a perbe fogott nemes volt, akkor meg volt az a kiváltsága, hogy szabadlábon védekezhett az ellene felhozott vádak ellen. Az eljárás a Királyi Táblánál indult előzetes vizsgálattal, amely során anyagokat gyűjtenek a vádlott bűnösségére vonatkozólag.⁸²

1835-ben a fiskus⁸³ Beöthy Sándor személyében beadta ellene a hűtlenségi keresetet a Királyi Táblánál. A vád ellene, hogy a hatalom ellen lázított illetve a királyt is megsértette, ők úgy gondolták, hogy a király és a kormány az egy, Wesselényi pedig nem gondolta ezt, illetve az is nehezítő körülmény volt a számára, hogy az ifjakat úgynevezett bűnös dolgokra lázította. Az ügy előzetes vizsgálattal indult meg, a vizsgálat végén összeállítják a keresetlevelet, és ezt benyújtották a Királyi Táblánál. Mivel hűtlenségi perről van szó, ezért a vádlottnak személyesen kellett megjelennie a bíróság előtt. Ezután a bíróság kijelöl egy napot, amikor megtörténik a perfelvétel, és ezt követően kezdetét veszi maga a bírósági eljárás. Az eljárás első szakaszában a perbe fogottnak lehetősége volt kifogást, tenni a bíró személye vagy a kereset ellen, ezután pedig a felperesnek újra kell kezdeni az eljárást, így nagyon gyakori a korszakban, hogy az ehhez hasonló jellegű jogi eljárások sokáig elhúzódhattak⁸⁴

Kölcsey és Deák úgy határoztak, hogy a szólásszabadság ügyévé teszik Wesselényi perét. Sok segítséget kapott a báró tőlük a védelem megírásában is, és a tanúk keresésében is. A vádlott benyújtotta a felségfolyamodványát, azonban az postai úton elkeveredett, és miután megérkezett Bécsbe, érvénytelennek nyilvánították azt. A törvény szerint a diétán van szólásszabadság, és a képviselőknek mentelmi joguk van, ez esetben akkor ezt a megyegyűléseken is biztosítani kellene, ezért Deák Ferenc kardoskodott a legjobban. Az ellenzékét 1839–40-re már Deákék vezették,

⁸⁰ POMPÉRY AURÉL: Kossuth Lajos hűtlenségi perének története kapcsolatban Wesselényi Miklós báró hűtlenségi és az ifjak felségsértési perének történetével. A Szent István –Társulat Könyvkiadó R.T. Bizománya, Budapest, 1913. 44.

⁸¹ KÁRPÁTI ATTILA ISTVÁN: Wesselényi Miklós kapcsolatrendszere. Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. Doktori értekezés, Budapest, 2017. 151.

⁸² TRÓCSÁNYI ZSOLT: Wesselényi Miklós hűtlenségi pere. Helikon Kiadó, Gyomaendrőd, 1986. 30.

⁸³ Fiskus- a korban jogvégzett személy, ügyvéd. Jogi tanácsadással foglalkozott, és ügyfelét hivatalos meghatalmazás alapján a bíróság előtt képviseli.

⁸⁴ TRÓCSÁNYI ZS.: 31.

ekkor már a megyék is egyre hevesebben követelték a bebörtönzött foglyok szabadon bocsátását, és ezt sikerült is kivívniuk.⁸⁵

Az ország nádora 1834 decemberében rendelte el a vizsgálat megkezdésének idejét. Beöthy Sándor, aki ekkor a királyi jogügyigazgató tisztségét tölti be, és állítja össze a tanúvallatás kérdőpontjait, amelyek a következők voltak:

1. *Jelen volt-e a megkérdezett tanú a szatmári megyegyűlésen?*
2. *Mit mondott a báró az országgyűlési tárgyalásokról, különös tekintettel az úrbéri törvényjavaslatokról?*
3. *Sorolja fel Wesselényinek a kormányt sértő szavait!*
4. *Mondotta-e Wesselényi ezt, vagy ehhez hasonló: „a kormány nem akarja a Tekintetes Karok és Rendek, melly csalárd álorczát tévén ocsmány képére, kihúzta kilenc millió ember zsírját, és most csak arra várakozik, hogy ezen kilenc milliót ellenünk felingerelvén, ennek körmei közül ő szabadítson ki, s ekkor jaj nekünk...mert szabad emberekből rabszolgákká alacsonyodnak.”*
5. *Mikor Uray alispán felségsértéssel vádolta meg a bárót, ő mit felelt erre, hogy ismételte meg szavait?*⁸⁶

Kérdéseivel azt próbálta kideríteni, hogy a báró a szatmári beszédében milyen kormánysértő szavakkal élt. Ezekkel a kérdésekkel valójában nem azt akarták tisztázni, hogy mi történt és miért, hanem azt, hogy a báró bűnösségét bizonyítsák. Ezt igazolja az is, hogy a megkérdezett kormánypárti tanúknak elég volt a negyedik pontra azt mondania, hogy igen, és máris megvan a terhelő vallomás Wesselényi ellen.⁸⁷

Ezután megkezdődött a megfelelő tanúknak a kiválasztása, akik mind Wesselényi ellen vallottak. A tanúk között voltak ellenségei, és irigyei is: egy plébános, egy kanonok, megyei tisztek és pár táblabíró. Összesen a szatmári beszéden résztvevő több száz ember közül mindössze harminckét tanút sikerül találniuk, akiknek a kihallgatása három héten át zajlott. A tanúk között ott volt Kende Zsigmond alispán, Uray Bálint, Schachta kanonok és több bocskoros nemes, mint Vörös László, és Hollósy ügyész. Többségük – az udvar politikájához híven – le voltak itatva, így nem is igazán emlékeztek a Wesselényi által elmondott szatmári beszédére, illetőleg akadt olyan tanú is, Gabányi Sándor személyében, aki bevallotta, hogy ő egyáltalán nem emlékszik a báró által mondott szavakra.⁸⁸ Beöthy Sándor a kihallgatások végeztével azt a következtetést vont le, hogy a báró ellen felhozott vádak igazak, és Wesselényi szatmári beszédében a nemességet lázította a király

⁸⁵ ZICHY ANTAL: Deák Ferenc, mint író. In: Képes magyar irodalomtörténet I. köt. Második kiadás. Szerk. Beöthy Zsolt. Atheneum Irodalmi és Nyomdai R. Társulat, Budapest. 1899.

⁸⁶ TRÓCSÁNYI ZS: 33-34.

⁸⁷ u.o., 34.

⁸⁸ SZAUDER JÓZSEFNÉ ÉS SZAUDER JÓZSEF: Kölcsey Ferenc összes művei. II. kötet. Akadémia Kiadó, Budapest, 1955.

ellen, amit ő maga nyílt felkelésnek nevezett a meglévő államrend ellen. A királyi tábla 1835. május 5-re idézte be Wesselényit.⁸⁹

Wesselényi felkészült a védekezésre, barátja, Széchenyi először azt javasolta neki, hogy menjen külföldi útra. Már említésre került, hogy korábban milyen közeli barátságban voltak, ez azonban az évek során fellazult, és Széchenyi ekkor nagy dilemmába került, mivel tudta, hogy nem maradhat távol az ügytől, viszont ha kiáll régi barátja mellett, akkor az alkotásait féltheti a kormány haragjától. Széchenyi tanácsolta Wesselényinek a menekülést, amire Metternich várt, mivel akkor azt bizonyítaná, hogy nem az alkotmány védelme, hanem annak a megdöntése volt a célja, de mivel ő nem ment, ezért próbált közbenjárni érte a nádornál is, de azok hajthatatlanok voltak.⁹⁰

Némi tépelődés után Wesselényi úgy dönt, hogy felkeresi József nádort, aki maga sem vádolja hűtlenséggel csupán izgatással. Viszont haragudott rá, mivel őt hibáztatta fivére, a király haláláért. A nádor azonban nem volt kezdő politikus, ezért ennek fejében még többre próbálta rákényszeríteni a bárót. Ezért elutasítja a közbenjárást, mondván, hogy a per már megindult.⁹¹

A per 1835. május 5-én indul meg a Pozsonyban. A báró a jogi procedúra szerint megjelent a bíróság előtt, ügyvédjével Benyovszky Péterrel együtt. Védekezése alapja elsősorban a vádak pusztán pletykákra történő hagyatkozása volt, kifogással élt a bíróság illetékessége ellen is, és a per leszállítását kérte. Pere évekre elhúzódott, ez jelentősen kihatott az egészségi állapotára, ugyanis az ügy vége felé a bal szemére már alig látott. El szeretett volna menni egy gyógyintézetbe, de ahhoz fel kellett volna függesztenie az eljárást, ami annak a további elhúzódását jelentette volna. Wesselényi azonban ezt nem akarta, ezért többször is kérvényt írt a nádornak, hogy elmeessen egészségi állapota javulása érdekében. de ezeket a nádor mindannyiszor visszautasította. A bíróságon a tagok ítéletre vonatkozó véleménye eltérő: Földváry Ferenc felmentésére szavaz, viszont a többség Niczky János, alországbíró véleményét osztja, aki elismeri a báró bűnösségét.⁹²

A per végül a felek fellebbezése miatt 1839. február 8-án került eldöntésre a legfelsőbb bírói fórumon, a Hétszemélyes Táblán került sor. A tizenhárom bírónak mindössze nyolc napja volt a hosszú, évekig húzódó bírósági iratanyaggal megismerkedni. Ezen a fórumon többen álltak ki Wesselényi mellett, mint az előző bírói fórumon. Az idős Péchy Imre nemcsak a vádak tartja alaptalannak, hanem megdorgálta a fiscust amiért a per folyamán elkövetett egy sor törvényteleniséget. A másik bíró, báró Perényi Zsigmond, aki szintén osztotta Péchy Imre érveit és emellett még azt is hozzá tette, hogy Wesselényi nemes szolgálatot tett azzal, hogy a ügyét a vármegyék elé tárta illetve figyelmezteti bírótársait, hogy elérkezett az idő, hogy visszaszerezzék és megerősítsék a közvélemény előtt megingott hitelességüket, a közbizalom helyreállításáért. A vádat

⁸⁹ TRÓCSÁNYI Zs.: 164

⁹⁰ TRÓCSÁNYI Zs.:41.

⁹¹ u.o.190

⁹² u.o. 192.

nem látta bizonyítva, viszont a vádhatóságnak a törvénytelenégei nyilvánvalóak voltak számára. Illetve beszámítandónak tartja azt, hogy a vádlott vagyonában károsodott, évekre ki volt rekesztve minden társaságból, és egészsége is megrendült. Beszédében kifejtette, hogy pusztá szavakért hűtlenségi perre nem lehet senkit se citálni, hanem csak szóbeli lázításért. Viszont az alperesi és felperesi tanúk állítása szerint sem tett felségsértő kifejezéseket, és szatmári beszéde nem irányult lázításra.⁹³ Ügye kapcsán vita bontakozott ki arról, hogy a király és a kormány az egy, tehát amikor Wesselényi a kormányzatot szidta, akkor valójában a királyt szidalmazta, ami pedig egyet jelentett a felségsértéssel. A vádlott a védelmi szakaszban ki is fejtette nézetét, mely szerint olyan országok, mint Törökország is megkülönböztetik, kettéválasztják az uralkodótól a kormányzatot. Megemlítette, hogy bár bírálta a kormányt, de ebben még a nádor sem gátolta meg.⁹⁴

Perényi a felmentésére szavazott, még hárman szavaznak enyhítést a számára, de végül a többség miatt 1839. február 8-án jóváhagyták a Királyi Tábla ítéletét, amely három év börtönbüntetésre ítélte a vádlottat.⁹⁵ A per során Bécs számtalan törvénytelenkedést követett el, azonban nem tudott nagyobb horderejű győzelmet a magáénak mondani, mivel nem tudta elérni, hogy a rendek kegyelmet kérjenek a vádlottaknak, ezzel elismervén azt, hogy törvényes volt a vádlott perbe fogása.⁹⁶

Wesselényi Miklós kivette a részét a 1848-as eseményekből is, mivel ez lehetőséget teremtett a számára, hogy ismét személyesen vegyen részt a nagypolitika formálásban, ebből is látszik az, hogy a kötelességtudata a hazája iránt mennyire erősen volt jelen benne. Részt vett az utolsó rendi diétán illetve az első népképviselői országgyűlésen is Erdélyben a Partium visszacsatolásáért felelős miniszteri biztosként és Közép-Szolnok vármegye főispánjaként. Azonban szeptember 28-án Franz Philipp von Lamberg halálának hírére döntése szerint a családjával együtt elhagyta az országot és Grafenbergbe⁹⁷ távozott, a mai Németország területére.⁹⁸

Perényi a Hétszemélyes Táblán nem találta bűnösnek a kor egyik leghosszabb perének vádlottját, báró Wesselényi Miklóst, ezért is szavazott a felmentésére Szirmay Ádámmal és Péchy Imrével együtt. Azonban elismerte azt, hogy szóval is lehet lázítani és a hűtlenség bűnébe esni, de szerinte a báró nem tett ilyet beszédében, viszont azt ő is elismerte, hogy szatmári beszédében meggondolatlanul szólt a kormányról.⁹⁹

Perényi a Hétszemélyes Tábla bírájaként hosszan fejtette ki a véleményét Wesselényi peréről. Véleménye szerint hűtlenséggel vádolni pusztá szavakért alaptalan. Nem látott bűnösséget

⁹³ CSORBA Gy.:212.

⁹⁴ TRÓCSÁNYI ZS: 94.

⁹⁵ POMPÉRY A.: 47.

⁹⁶ GERGELY A.: 217.

⁹⁷ Grafenberg – település Németországban

⁹⁸ KÁRPÁTI ATTILA ISTVÁN: Egy reformkori életpálya új kontextusai. Budapest, 2019. 596.

⁹⁹ POMPÉRY A.: 53.

a bárónak a Kossuthal való kapcsolatában sem. Kifejtette, hogy a felperesi tanúk közül több nem is megbízható, de nem látta Wesselényit bűnösnek, ezért is szavazott annak felmentésére.¹⁰⁰

2.2 Perényi szerepe Kossuth Lajos perében

A reformkor és az 1848-as forradalom és szabadságharc nagy alakja 1802-ben született a Zemplén vármegyében lévő Monokon protestáns értelmiségi családba. Édesapja Kossuth László, édesanyja Wéber Karolina. Követte édesapja pályáját, így ügyvédnek tanult, majd pedig Sátoraljaújhely városi ügyészeként kezdte meg munkáját.¹⁰¹ Zemplén vármegyében való ügyvédi pályafutása során több előkelő, nemesi család udvarában volt tanácsos. Ilyen volt például Andrassy Gyula gróf, a későbbi külügyminiszter, akinek édesanyja magához édesgette a fiatal ifjút, és miután az kitört a grófnő szárnyai alól, az bosszút forralt és sikkasztással, és család vádjával illette meg. A vizsgálat során tisztázták a helyzetet, viszont Kossuthnak már nem maradt maradása a vármegyében az incidens miatt.¹⁰²

Követként vett részt az 1832–36-os országgyűlésen, ez alatt szerkesztette az Országgyűlési Tudósításokat, amelyben tájékoztatta az országot a diétán történekről, ezután pedig Törvényhatósági Tudósításai következtek. A bécsi udvar ezt a tevékenységét nem nézte jó szemmel, ezért többszöri figyelmeztetést kapott, hogy tudósításait fejezze be, ő azonban ezt nem tette meg, ezért is adták ki ellene az elfogató parancsot.¹⁰³ 1837 januárjában Leopold von Ferstl-t, azzal bízták meg március végétől, hogy derítse ki, hol rejtegeti Kossuth a kormányzat által sokat ígérőnek tartott iratait illetve mérje fel, hogy hogyan lenne a legcélszerűbb végbevenni a letartóztatását. Az akcióba beavatták Lenderert és Beöthy jogügyigazgatót, akinek az volt a feladata, hogy a törvényes látszatot fenntartsa és a házkutatáshoz és a letartóztatáshoz az ügyészeket biztosítsa.¹⁰⁴

Kossuthot 1837. május 4-ről 5-re forduló éjszaka fogják el. Elfogatásának oka a Törvényhatósági Tudósítások megjelentetése és annak terjesztése volt. Kossuth a nála hagyott papírdarabra és a nála lévő ceruzával leveleket írt Wesselényinek és szüleinek. Május 6-án este az ablaka alatt őt segítségével próbálta kijuttatni, az azonban nem volt hajlandó segíteni neki, és átadta a leveleket az előjáróinak. A szüleikhez írt levelében, 1837. május 5-én elmondta, hogy Eötvös huszonnégy katonával ütött rajta és Budára, a várbörtönbe vitték, a József-bástyai kaszárnnyába. Levelében megemlíti, hogy nem tudja letartóztatásának okát, és nagyon szeretne volna, ha meglátogatják őt szülei.

¹⁰⁰ CSORBA GY.: 212.

¹⁰¹ BORZA TÜNDE: A magyar történelem híres nőalakjai. Nyíregyháza, 2007.46.

¹⁰² FÉJA GÉZA: Kossuth Lajos. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1987.40.

¹⁰³ BORZA T.: 46.

¹⁰⁴ PAJKOSSY G.: Kossuth Lajos iratai 1837. május-1840. december. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989.

Május 9-én Landerer lehetővé tette a számára, hogy levelet írjon a szüleinek, ami szerint hente kétszer írhat egy katonatiszt jelenlétében. Ezután 1837. május 10-én keltezett levelében édesanyjától kéri könyveknek a beküldését és kisebb ügyeknek az elintézését.¹⁰⁵

Kapcsolatáról Wesselényivel a kormánynak tudomása volt. 1835–36-ban részletesen ismerteti az Országgyűlési Tudósításokban a szólásszabadság sérelmének vitáját, amely a báró perére utal. A báró többször tett lépéseket annak érdekében, hogy nemesi rangra emelhesse az egyszerű származású Kossuthot. Megpróbálta felvétetni a Széchenyi által alapított Pesten lévő Nemzeti Kaszinóba, és az Akadémia tagjai közé is, de ezek a kezdeményezések mind elbuktak. Wesselényi pár órával elfogatása után intézkedett abban a tekintetben, hogy értesíti a megyei ellenzéket Kossuth elfogatásáról. A báró szerepet vállalt még a perbeli védelmének az ellátásában is. Bár minden oka megvolt a visszahúzódásra, ő mégsem tette, ez az ok pedig nem volt más, minthogy Kossuthnál házkutatást tartottak, ahol ellene is fontos és felhasználható iratokat találtak.¹⁰⁶

Szoros kapcsolatukat mutatja Kossuth fogságából hozzá írt levele, amelyben beszámol elfogatásáról, nem vallja magát bűnösnek, valamint kéri Wesselényit, hogy segítse nehéz sorsban élő szüleit, hogy míg ő börtönben van, ne szenvedjenek hiányt semmiben sem. Levelének végén kéri, hogy ne csüggedjen, és továbbra is cselekedjenek a haza szolgálatában. Wesselényi azonnal intézkedett Kossuth kérésének ügyében és Károlyi gróf rögtön ezer pengő forinttal kezdte meg az adakozást. A fiatal Kossuth fogságának 3 éve alatt a családja összesen hatezeröttszáz forint segílyt kapott, amit általában maga Wesselényi vagy annak pesti ügyvédje, Vörös Antal kézbesített.¹⁰⁷

A fogságban lévő Kossuth nem tarthatott magánál tintát, tollat, papírt, csak pár könyvet, ha levelet írt, akkor két személy folyamatosan jelen volt, amikor befejezte az írást, akkor az írószereket elvették tőle. Nem engedték, hogy fuvolázzon, mivel azt mondták, hogy ezzel jeleket adhatna kifelé, az élelmet felvágva kapta, hogy ne kelljen hozzá kés és villa. Biztonságáért a katonai főparancsnokság volt felelős. Mivel börtönbe kerülése miatt a családja anyagilag nagy segítségre szorult, ezért gyűjtést szerveztek a számukra. Június 8-án a királyi ügyigazgatási ügyész, Eötvös József felkereste börtönében és kivallatta.¹⁰⁸

Letartóztatásának híre hamar elterjedt, és a közvélemény szenvedélyes hangot megütve nyilatkozott a bécsi kormány erőszakos és törvénytelennek nevezhető eljárása miatt. A tömeg, aki kiállt Kossuth mellett, és hogy ezt ki is fejezze tetteikben is, elégedetlenségük jeleként betörték Eötvös házának ablakait, valamint a nádor helyettes, gróf Cziráky Antal és az országbíró, Beöthy háza előtt akartak tüntetni Kossuth ügyében.¹⁰⁹

¹⁰⁵ u.o.

¹⁰⁶ TRÓCSÁNYI ZS.: 178.

¹⁰⁷ KARDOS SAMU: Wesselényi élete és munkái. II. kötet Légrády Testvérek Könyvnyomdája, Budapest, 1905.12.

¹⁰⁸ POMPÉRY A.: 154.

¹⁰⁹ MARKÓ ÁRPÁD: Kossuth fogsága. Napkelet. 1928. 6. évf. 10. szám. 725.

Fogsága kezdetén a rideg szigorral és a magánnyal szerette volna a bécsi udvar megtörni. A pere egy teljes évig elhúzódott, míg végül még háromévi börtönbüntetésre ítélte a királyi tábla. A bírák közül gróf Nádasdy Leopold táblabíró keveselte a három évet, és öt évet szeretett volna adni a vádlottnak. Dókus László személynöki ítélőmester három évre ítélte, Újházy szintén öt évre ítéli, Noszlopy Ignác pedig a három évre szavaz Széll Imrével, Boronkay Jánossal, Kelemen Jánossal, Sombory Imrével, Just Ferenczel, Ocskay Ignáczal, Jeszenky Jánossal és Gyurcsányi Gáborral együtt.¹¹⁰

Az ítélet miatt háborgott az egész ország, de ezután a fogoly sorsa valamivel jobbra fordult, mivel ezután már kapott írószert, és nem vette körül már az a nagymértékű szigor, mint azelőtt. Fogsága idejét tanulásra, művelődésre fordította, ekkor kezdte meg gyarapítani angol nyelvtudását. Az 1839-es országgyűlésnek köszönhetően a politikai foglyokat szabadon bocsátották, mivel az osztrák kormány kénytelen volt ezt az engedményt megadni a rendeknek, mivel kilátásban volt egy háború Franciaországgal, amihez Bécsnek szüksége volt a magyar újoncoknak a megszavazására.¹¹¹

A Hétszemélyes Tábla 1839. február 26-án vette fel a perét, és egy négynapos tanácskozást követően meghozta az ítéletét Kossuth ügyében. A Hétszemélyes Táblán, ahová ügye másodfokon került a bírák közül Perényi Zsigmond is megállapította Kossuth bűnösségét, és előzetes letartóztatását is törvényesnek tartotta, de ő nem hűtlenségben találta bűnösnek a vádlottat, ezért csupán kétévi börtönbüntetésre szavazott. Perényi a tanácskozáson kifejtett álláspontja szerint szükségesnek és törvényesnek vélte Kossuth letartóztatását, mivel a nádori parancs ellenére is tovább folytatta a Törvényhatósági Tudósítások terjesztését, viszont nem látott tevékenységében olyasmit, ami veszélyeztette volna a hazát. Véleménye szerint mások beszédének terjesztése még nem jelent hűtlenséget, de egyeseket akár veszedelmes tettekre is rávehet. A báró túl szigorúnak vélte a három éves börtönbüntetést, ezért kérte, hogy csökkentsék büntetését egy évvel, ezt azzal indokolta, hogy egy Kossuth esetében nem súlyos bűnért ilyen szigorú ítéletet hoznak, mi lesz majd azokkal, akik súlyosabb vétkeket követnek el.¹¹² Maga a bírói fórumnak többi tagja kevésnek vélte a Királyi Tábla előző büntetését, ezért Kossuthot még négy év börtönbüntetésre ítélte 1839. március 2-án.¹¹³

Kossuth az 1848–49-es szabadságharcból is kivette a részét. Március 15-én országgyűlési küldöttséget menesztettek Bécsbe, két nap múlva pedig kinevezik a Batthyány kormányt. Az első felelős magyar kormány pénzügyminiszterévé nevezték ki. 1849. április 14-én javasolta a Habsburg-ház trónfosztását, mint tudjuk ezt az ekkor már Debrecenben ülésező országgyűlés meg is szavazta. Őt választották meg kormányzó elnöknek, de miután megtudta, hogy megérkeztek az országba az osztrákok által behívott orosz intervenciók csapatok a katonai hatalmat a polgári hatalommal

¹¹⁰ PAJKOSSY G.: 577.

¹¹¹ HENTALLER LAJOS: Kossuth és kora. Athenaeum Társulat Kiadása, Budapest, 1894.50.

¹¹² CSORBA GY.: 213.

¹¹³ PEZENHOFFER ANTAL: A magyar nemzet történelme. X. kötet. Út, Igazság, Élet Kiadó. Veszprém, 2005.159.

együtt átadta a katona, Görgey Artúrnak. Miután 1849. augusztus 13-án Görgey leteszi a fegyvert az oroszok előtt, szándékosan nem az osztrákok előtt Kossuth előbb Törökországba ment, majd pedig Angliában és Amerikában előadó körutakat szervez, ahol népszerűsítette a független Magyarország ügyét.¹¹⁴

1859-ben Klapka Györggyel és Teleki Lászlóval együtt megalakította az emigráns magyar kormányt. Tiltakozott a kiegyezés ellen, és a Deák Ferencnek címzett híres Cassandra-levelében a dualizmus pusztulását jövendölte meg. 1889-ben elveszítette magyar állampolgárságát az új honossági törvény miatt, és egészen 1894-ben bekövetkezett haláláig Torinóban¹¹⁵ élt, ezért is szokták a „turini remeteként” emlegetni.¹¹⁶

1835. május 5-én elfogták Kossuth Lajost annak okán, hogy terjesztette a Törvényhatósági Tudósításokat, ami a bécsi udvarból nem tetszést váltott ki. Mindkét perből kiderült, hogy a bécsi udvar próbálja ezeken a reformkori pereken keresztül összefűzni a szálakat, egy teljes látszólagos egységet alkotva. Mindkét perbe fogottat megvádolják az egymással való jó viszonyú kapcsolattartás miatt. Kossuth ügyében a Királyi Tábla 1839. február 21-én hozott ítéletet, ahol bűnösnek találták és három évi börtönbüntetésre ítélték. Ezt az ítéletet Kossuthék megfellebbezték, így a Hétszemélyes Tábla március 1-én meghozta az ítéletét, ahol további egy évvel meghosszabbították a büntetést. Perényi Zsigmond Kossuth elfogatását törvényesnek tartotta, viszont kiemelte, hogy beszédek terjesztése még nem bűn. Túl szigorúnak ítélte meg a királyi tábla három évi börtönbüntetését, ezért ő arra szavazott, hogy egy évvel rövidítsék meg Kossuth Lajos börtönbüntetését.¹¹⁷

¹¹⁴ BORZA T.: 47.

¹¹⁵ Torinó- város Olaszországban

¹¹⁶ BORZA T.:47.

¹¹⁷ MELKOVICS T: Perényi Zsigmond. Bírából vádlott, az 1848-49. évi országgyűlés mártírjai. Akadémia Kiadó, Budapest, 2016. 212-213.

ÖSSZEFOGLALÓ

A szakdolgozatom témája: Perényi Zsigmond tevékenysége a Hétszemélyes Táblán. Azért választottam ezt a témát, mert közel áll korábbi kutatásaimhoz, amely jelentős mértékben felkeltette érdeklődésemet a báró tevékenysége iránt a Hétszemélyes Táblán is, illetve a 19. század első felének legjelentősebb pereiben betöltött szerepéről.

Kutatásom célja az volt, hogy bemutassam Perényi bírói tevékenységét a Hétszemélyes Táblán, valamint munkámban végeztem egy rövid ismertetést a Hétszemélyes Tábláról. Emellett pedig a harmadik fejezetemben kitérek Wesselényi Miklós és Kossuth Lajos perére, valamint Perényi Zsigmondnak a nézőpontjára is a két ügyet illetően.

Munkám három fő részből áll. Az első részben bemutatom röviden a nagy múlttal rendelkező híres Perényi családot és a vidékünkéről származó Perényi Zsigmond életét. A második fejezetekben a Helytartótanácsról, és a Magyar Királyi Kúriáról és annak részeiről, működéséről, felépítéséről: a Királyi Tábláról és a Hétszemélyes Tábláról volt szó. A harmadik fejezetemben pedig a 19. század két legnevezetesebb perével foglalkoztam, és benne Perényi álláspontjával. Külön fejezetekben mutattam be a két per menetét és kiemelten fókuszáltam arra, hogy megtudjam, hogy Perényi Zsigmondnak mi volt az álláspontja a két ügygel kapcsolatban. Mint, ahogy a szakirodalmi áttekintésből kiderült Wesselényi Miklós perében a felmentésre szavazott. Azonban a végleges ítélet az háromévi fogságot hozott a báró számára, aki már ekkor szinte már alig látott. Kossuth Lajos esetében pedig nem vádolta őt hűtlenséggel, viszont elismerte, hogy a letartóztatása törvényes volt, mivel az osztrák kormány többször is kérte, hogy szüntesse be a Törvényhatósági Tudósításoknak a szerkesztését és terjesztését, ő azonban ezt több alkalommal történő felszólításra sem tette meg.

A szakirodalmi áttekintés során betekintést nyerhettem a Perényi család történetébe és a vidékünkéről származó Perényi Zsigmond báró életébe, a legfelsőbb bírói fórumok működésébe, felépítésébe, a korszak két legnevezetesebb perébe és Perényinek, mint a Hétszemélyes Tábla egyik bírójának a szerepébe a pereket illetően.

РЕЗЮМЕ

Тема моєї дипломної роботи: Діяльність Жигмонда Перені в Семиперсональному суді. Я обрала цю тему, оскільки вона близька до моєї торішньої роботи, яка значною мірою пробудила мій інтерес до діяльності барона в Семиперсональному суді. У цій роботі я хотіла також зосередитися на тому, як він ставився до одного з найтриваліших і найвідоміших судових процесів ХІХ століття.

Метою мого дослідження було представити суддівську діяльність Перені в Семиперсональному суді. У своїй роботі я також коротко ознайомила з самим судом. Крім того, в третьому розділі я торкаюся судових справ Міклоша Вешшелені та Лайоша Кошута, а також точки зору Жигмонда Перені щодо цих двох справ.

Моя робота складається з трьох основних частин. У першій частині я коротко представляю відому родину Перені з багатою історією та життя Жигмонда Перені, який походив з нашого краю. У другому розділі я розглядаю намісницьку раду, королівський суд та діяльність, юрисдикцію й структуру Семиперсонального суду. У третьому розділі я зосередилась на двох найвідоміших судових процесах ХІХ століття та на позиції Перені в цих справах. Я представила хід кожної справи окремо й особливу увагу приділила тому, щоб з'ясувати, якою була думка Жигмонда Перені щодо цих процесів.

Як впливає з огляду літератури, у справі Вешшелені Міклоша він голосував за виправдання. Однак остаточний вирок передбачав три роки ув'язнення для барона, який на той час майже повністю втратив зір. У справі Кошута Лайоша він не звинуватив його у зраді, але визнав, що арешт був законним, оскільки австрійський уряд неодноразово вимагав від нього припинити редагування та поширення «Повітових звітів», але той не виконав ці вимоги, навіть після кількох попереджень.

Під час огляду літератури я змогла заглибитися в історію родини Перені, життя барона Жигмонда Перені з нашого краю, у функціонування та структуру вищих судових інстанцій, у два найвідоміші процеси епохи, а також у позицію Перені як одного з суддів Семиперсонального суду щодо цих справ.

FELHASZNÁLT IRODALOM ÉS FORRÁSOK JEGYZÉKE

I. PUBLIKÁLATLAN FORRÁSOK

1. Kárpátalja Területi Állami Levéltár Beregszászi részlege: Perényi Gábor hivatalos jelentése a főadószedői hivatalról. F. 10. O.3. zb. 318.
2. Kárpátalja Területi Állami Levéltár Beregszászi részlege: Vagyoni és egyéb kérdések elbírálására irányuló jobbgáyparasztok, bérlők kérvényei Perényi Gáborhoz. F. 60. O. 2. zb. 613.
3. Kárpátalja Területi Állami Levéltár Beregszászi részlege: Megállapodás az adásvételről, bérletről. F. 60. O.2. zb. 161.

II. MONOGRÁFIÁK ÉS SZAKKÖNYVEK

4. BORZA TÜNDE: A magyar történelem híres nőalakjai. Nyíregyháza, Imi Print Kft, 2007.
5. CSORBA GYÖRGY: Perényi Zsigmond jogász pályafutása és a Hétszemélyes Főtörvényszék megszervezése. In: Báró Perényi Zsigmond báró. Az 1848-49. évi országgyűlés mártírjai. Főszerk: Kedves Gyula, Pelyach István. Budapest, 2016.
6. DOBSZAY TAMÁS – HERMANN RÓBERT: Haza és haladás. A reformkortól a kiegyezésig. Enciklopédia Humána Egyesület, Budapest, 2000.
7. EMBER GYÖZŐ: A magyar királyi Helytartótanács ügyintézésének története, 1724-1848. A Magyar Királyi Országos Levéltár Kiadványa, Budapest, 1940.
8. ERDEI KRISZTIÁN: A Kúria. Zsebkönyv Magyarország Legfőbb Bírói Fórumáról. Vareg Hungary Kft, Budapest, 2020.
9. FELHŐ IBOLYA – VÖRÖS ANTAL: A helytartótanácsi levéltár. Akadémia Kiadó, Budapest, 1961.
10. FÉJA GÉZA: Kossuth Lajos. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1987.
11. GERGELY ANDRÁS: Magyarország története a 19. században. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
12. HANÁK PÉTER: Egy ezredév. Magyarország rövid története. Gondolat Kiadó, Budapest, 1986.
13. F. KISS ERZSÉBET: Az 1848-49-es magyar minisztériumok. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987.
14. HENTALLER LAJOS: Kossuth és kora. Az ATHENAEUM R. Társulat kiadása, Budapest, 1894.
15. JÓNÁS KÁROLY – VILLÁM JUDIT – ROMSICS IGNÁC – SZABÓ DÁNIEL – GYARMATI GYÖRGY: Az országgyűlés elnökei 1848 – 2002. Argumentum Kiadó, Budapest, 2002.

16. KERESZTYÉN BALÁZS: A Perényiek és báró Perényi Zsigmond élete, emléke Ugocsában. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár, 2000.
17. NOVÁK ÁDÁM: A terebesi Perényi család története a 15. század közepéig. Printart – Press Kft, Debrecen, 2020.
18. PEZENHOFFER ANTAL: A magyar nemzet történelme. X. kötet. Út, Igazság, Élet Kiadó, Veszprém, 2005.
19. POMPÉRY AURÉL: Kossuth Lajos hűtlenségi perének története kapcsolatban Wesselényi Miklós báró hűtlenségi és az ifjak felségsértési perének történetével. Szent István Társulat Könyvkiadó Rt Bizománya, Budapest, 1913.
20. SZAUDER JÓZSEFNÉ - SZAUDER JÓZSEF: Kölcsey Ferenc összes művei II. kötet, Akadémia Kiadó, Budapest, 1955.
21. TRÓCSÁNYI ZSOLT: Wesselényi Miklós és világa, Gondolat Kiadó, Budapest, 1970.
22. TRÓCSÁNYI ZSOLT: Wesselényi Miklós hűtlenségi pere. Helikon Kiadó, Gyomaendrőd, 1986.
23. VARGA ENDRE: A királyi curia 1780-1850. Akadémia Kiadó, Budapest, 1974.
24. ZICHY ANTAL: Deák Ferenc, mint író. In: Képes magyar irodalomtörténet I. kötet. Második kiadás. Szerk. Beöthy Zsolt. Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt Társulat, Budapest, 1899.
25. ZUBÁNICS LÁSZLÓ: Vitézi végek dicsérete. A nemesség szerepe a XVI-XVIII. századi Északkelet-Magyarország társadalmi fejlődésében. Intermix Kiadó, Ungvár, 2016.
26. ZUBÁNICS LÁSZLÓ: Tájba írt történelem. Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest, 2011.

III. TUDOMÁNYOS TANULMÁNYOK ÉS SZAKCIKKEK

27. ÁCS TIBOR: Törvény a Nemzeti Katonai Akadémiáról, In: *Hadtudomány*, 2008/3-4.
28. BATÓ SZILVIA: A Helytartótanács bírósági igazgatási tevékenysége a 18-19. század fordulóján.
29. BÍRÓ ZSÓFIA: Hatalommegosztás a történeti alkotmány fényében: Bírói hatalom a magyar tradicionális jogban. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2022.
30. BÓDINÉ BELIZNAI KINGA: A Kúria szervezete és működése az 1723. évi bírósági reformtól az 1868. évi polgári törvénykezési rendtartásig. In: *Kúria, döntések - Bírósági határozatok*.1.sz.2017.
31. CSETRI ELEK: Reform és gazdaság. Wesselényi Miklós gazdasági eszméi és zsidói uradalmának modernizálása. Erdélyi Múzeum, 58. kötet, 1996, 3-4. füzet.
32. DANCs GYÖRGY: Az első kolerajárvány elleni védekezés kezdeti sikerei 1831 elején Északkelet-Magyarországon. In: *Történelmi Tanulmányok XXVII*. Debrecen, 2019.

33. DANCs GyÖRGY: Vértanúság a haza és a nemzet szolgálatában. Báró Perényi Zsigmond élete és szerepe a reformkorban, valamint az 1848-49-es forradalom és szabadságharcban. In: Közoktatás, 2008/4.
34. KARDOS ALBERT: V. Ferdinánd diplomája báró Perényi Zsigmond részére, 1835. március 20. In: Régi Okiratok és Levelek Tára, 1905.évf. 1. Debrecen
35. KÁRPÁTI ATTILA ISTVÁN: Egy reformkori életpálya új kontextusai. In: Századok, 153. évf. 3. szám, Budapest, 2019.
36. LIKTOR ZOLTÁN ATTILA: A régi magyar bírósági rendszer a kezdetektől 1848-ig. In: Kúria, döntések - Bírósági határozatok, 1. sz.2017.
37. MARKÓ ÁRPÁD: Kossuth fogsága. Napkelet, 1928. 6. évf. 10. szám.
38. MEZEY BARNA: A bírói hatalmi ág kialakulásának kezdetei. Az 1723-as bírósági reform. Rubicon, 2019.9-10. sz.
39. NOVÁK ÁDÁM: A terebesi Perényi család működése a kezdetektől 1458-ig különös tekintettel Perényi János tárnokmesterre. Debreceni egyetem, Bölcsészstudományi Kar, 2018.
40. PAJKOSSY GÁBOR: Kossuth Lajos iratai 1837. május-1840. december. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989.
41. VAJTHÓ LÁSZLÓ: Magyar irodalmi Ritkaságok. Báró Wesselényi Miklós naplójából. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.
42. VÁCZY JÁNOS: Báró Wesselényi Miklós ifjúkora. In: Századok, Budapest, 1910.
43. SZAKÁCS IBOLYA :, A reformkor Magyarországon a XIX. század első felében. Ungvár, 2023.
44. SZABÓ BÉLA: A hétszemélyes tábla ülésszakának megnyitásával kapcsolatos ceremónia a 18. század második felében. Jogtörténeti Szemle 9. különszám 198-204. 2007.

IV. INTERNETES FORRÁSOK:

45. A Magyar Királyi Helytartótanács megkezdí működését (<https://mult-kor.hu/cikk.php?id=8127>)
46. Kulcsár Krisztina: Mikor, hogyan és miről ülésezett a Hétszemélyes Tábla a 18. században? (https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/mikor_hogyan_es_mirol_ulesezett_a_hetszemelyes_tabla_a_18_szazadban)

47. Öry László: Emlékalbum. Bárá Perényi Zsigmond (1783-1849). Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesülete. http://kmke.hu/wp-content/uploads/2017/10/Perenyi_emlekalbum.pdf

MELLÉKLET

1. Báró Perényi Zsigmond

Forrás: https://www.parlament.hu/documents/1779743/0/Perenyi_Zsigmond.pdf/eb11a36f-327a-0132-27c9-53cd2fc902e4?t=1602750301740

Letöltés ideje: 2024. május 18.

2. Wesselényi Miklós báró

Forrás: <https://mult-kor.hu/egyszerre-volt-nyughatatlan-hazafi-es-a-noi-szivek-meghodoitoja-baro-wesselenyi-miklos-20220421>

Letöltés ideje: 2024. május 18.

3. Kossuth Lajos

Forrás: <https://m.mult-kor.hu/isten-szemetol-a-turini-remetesegig-220-eve-szuletett-kossuth-lajos-20220919>

Letöltés ideje: 2024. május 18.

4. Kossuth Lajos 1837-ben elfogatása után írt levele szüleihez¹¹⁸

„Kedves jó Szüleim, s Testvéreim!

Rég megtanulhatták, hogy ki törvényhez és törvényességhez esküdött, annak nincs biztos órája az önkény napjaiban. Május 4-én Eötvös királyi fiscalis, vagy micsoda, de tudom, hogy Eötvös, vagy 24 katonával rajtam jött és börtönre vitetett - Budára, a Várba, az úgynevezett József-bástyai kaszárnyába, közel a Bécsi kapuhoz. Tudom, a csapást türniök nehéz lesz, de Istenre, mindenre, ami szent, s azon nemes önértzésre kérem, melly az ártatlan ember, s tántoríthatatlan hazafi keblét akármilyen helyzetben is deríti, töröljék le könnyeiket, s legyenek büszkék, hogy a haza geniusa engem méltónak talált arra, hogy a hazáért szenvedjek.

Mi vádkoholmányokat fognak fabricálni ellenem, még nem tudom. – Házi szükségégeikről az ide zárt czédula gondoskodni fog. Bárcsak engedelmet eszközölhetne édes Atyám, vagy tán édes Anyám is (ha megígéri, hogy erős lesz, s nem fogja nehezíteni a polgári kötelesség ösvényeit a gyermeki szív fájdalom nevelésével) engedelmet kaphatnának arra, hogy meglátogathassák szerető gyermeköket.

K. Lajos. m.p.”

Forrás: Pajkossy Gábor: Kossuth Lajos iratai 1837. május – 1840. december. Akadémia Kiadó, Budapest, 1989. 673.old.

¹¹⁹ Pajkossy Gábor: Kossuth Lajos iratai 1837. május-1840. december. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989.

6. Kossuth levele Wesselényi Miklós báróhoz⁷⁹

„B. W. Miklós úrnak.

A villámteljes felhő, mely rég függött fenyegetőleg fejünk felett, megcsördült. Én fogva vagyok- mi okért, ők tudják, kik elfogattak, én nem. Jelszavam törvény s törvényesség, s így áldozat lehetek, de bűnös nem. Adjunk hálát az Istennek, hogy tettünk annyit a törvény határai között a hazáért, miszerént üldözésre érdemesnek tartanak.

Csak egy nyomja nehéz kő gyanánt szívemet- szegény szüleim, testvéreim. Egyetlen gyámkodó én valék. Nekik rajtam kívül nincs semmijök. Én Kegyed által a nemzet jobb részének gondoskodásába ajánlom őket. Szabad legyen hinnem, hogy szükségét nem szenvednek, sem a mindennapi irgalom nyújtotta segítség kínjait érezni nem fogják. Lamarque vagyontalan özvegyének 100 ezreket adott a nép egy nap alatt. A magyar honban nem lesz-e annyi ember mindössze, hogy néhány ezret nyújthassanak azon férjfiú házanépének, ki inkább polgár vala, mint akármilyen más? Ha tudhatnám, hogy összegyűlhet az országban egy kis tőke, melynek kamatai szükségétől fedeznék kedveseimet, s mely tőkét, ha még valaha szabad leszek, s mint ilyen átvehetem a róllok gondoskodás édes terheit, visszaadom az ajánlónak, ha pedig nem, nem. Ha ezt tudnám nyugodtan viselnék mindent, mit a sors, vagyis az önkény reám mért.

Éljen a haza! Ne csüggedjünk törvény határai között munkálni, mit a törvény enged, a haza java és polgári erény parancsol. ¹²⁰

Tisztelet és nagyrabecsülés

K. Lajostól. m. p.”

¹²⁰ Pajkossy Gábor: Kossuth Lajos iratai 1837. május-1840. december. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989. 72.

7. Perényi Zsigmond véleménye Wesselényi Miklós ügyében ¹²¹

„Én azt tartom, hogy szóval is lehet Notát, erectiót incurrálni, mert szóval is lehet lázítani a status publicus ellen, ha valaki azt mondaná a gyűlésen: „emeljünk kardot a dicsteriumok ellen?” De az ily levegőverdeső fennhéjázó beszédektől sem lehet tartani, mert következesök sincs, s tudjuk midőn ad fractinonem panis kerül a dolog, a legszájasabbak szoktak a leggyávábbak lenni.

Mi magát az esete, s különösen az ingusitiót illetim azt, hogy a fiscus ellen jelen volt az authentication hegyben nem hagyhatom, nem hagyom pedig azért, mert törvény tiltja peres félnek jelenlétét, a fiscus pedig itt fél volt, továbbá azért sem, mert hatalmánál fogva káros befolyása lehetett a tanúk bátorítására vagy elrettentésére. Oly nagy bűn ellen, mint a Nota, a közbiztonság kedvéért mentől több eszközöket s hatalmat lehet ugyan engedni az igazság kisütésére, de korántsem egyes polgárok veszélyeztetésével vagy az ártatlanság elnyomásával s bűn alá vonásával. Usust az ilyen allegálni, én nem tudom, hogy lehet, kivált, ha az institucióink szellemével s a status közcéljával ellenkezik. Verbőczy korántsem ilyenről szól. Ez tehát mindössze abusus lehet, de korántsem usus.

Magokért a puszta szavakért Notára citálni senkit sem lehet, hanem szavakkali erectióért, lázításért. Ezt kell tehát vizsgálnom, ha bebizonyította-e a fiscus? Az inquisitió erre van felhozva, például: felperes némely tanúi világosan mást, mások más értelemben bizonyítják a vádbeli szavakat a még emellett is többnyire mentik magokat, hogy nem hallgattak, már nem emlékeznek jól stb. Alperesnek sok tanúi világosan tagadják a vádbeli szavakat, mások annak értelmét. Az actio fundamentalis sincsenek tehát bebizonyítva. De a mi fődolog volt az egészben, mindnyájan, mind a felperesi, mind az alperesi tanúk állítják, hogy Wesselényi nem lázított s felséget távolról sem sértett. Csak egy értelmetlen tanú, Kovács mondja az ellenkezőt s Uray vádolta az alperest a gyűlésben fel ségsértéssel, de mellyel miután a szavait ismételte, ez is felhagyott. Állítják tovább mindnyájan, hogy beszédében 5. cikket pártolta, annak hasznairól beszélt, nevezetesen, hogy annak megadása a közbékét, egyetértést erősíteni, a csekély számú nemességet a nép kitöréseitől s így az aristocratia-t s vele a nemzetet a felforgattatástól őrizni s megmenteni fogja stb. Mindezekből igen világos, hogy az alperes célja tilos s ártalmatlan nem volt, s így beszéde lázításra irányozva nem lehetett.

Ami magát a szavak kiejtését, elmondását illeti: erre nézve nem hagyhatom helyben a királyi tábla sententiájában kimondott azon állítást: „hogy alperes tanúi negatívusok s így a fiscus positívusai ellen nem bizonyítnak.”

Én, mint bíró, nem tudom, nem akarom megkülönböztetni a felperes tanúit az alpereséitől, csak tömegben veszem őket s emberileg s logikailag sokkal jobban hiszek annak, ki azt mondja, hogy ezt s ezt Wesselényi nem mondta, mint annak, ki hetek múlva ingerültség s órákig tartó láрма között zajos ülésben tartott beszédből több sort állítólag szóról szóra mond elő, annál inkább amaz

¹²¹ Melkovics Tamás: Perényi Zsigmond. Bírából vádlott és vértanú. In: Kedves Gyula, Pelyah István (Szerk). Az 1848-49. évi országgyűlés mártírjai. Budapest, 2016., 225.

előbbi tanúk, mint többnyire magok is mondják, ha felségsértő vagy lázító szavak mondattak volna, azokat ezen ok miatt bizonyosan observálták volna.

De olyan bizonyító felperes tanúi is a 60-80 számnyi tanúkból csak hat van, de ezek is többnyire exceptió alá esők, mert egyik recováta, a másik megbánta vallását, másoknak hamis vallások s hitezegettségük tanúk által van bizonyítva s végre többnyire jelen voltak, nem contradicáltak, s így a dologban meg is egyeztek azon gyűlésben, melyben Szatmár közönsége bizonyítványt adott Wesselényinek. Ezen kevés erőtlén tanúk tehát oly nagy számú tanúk ellenében egészen elenyésznek, semmivé lesznek. Igaz mindazonáltal s minden tanú vallja azt, hogy Wesselényi a kormányt mocskolta. Lehetnek oly idők, melyekben az ily beszéd kárt okozó s így vétkes is. De erre majd visszatérek.

Elég az, hogy a vádbeli szavakra nézve én feloldozom az 1723:9 alól.

A másik vádra tudniillik az elítélt ifjakkali nexusra nézve is minden mentség alól felmentem, mert egyszerű correspondentina nem nexus, sőt lehetett volna azon elítélt társaságnak a tagja is, s amellet ártatlan, míg az ellenkező specialis nincs bebizonyítva. Így, hány ilyen társaságban tudjuk, hogy idegen s átruházott és álnevek használtattak. Hogy a tisztelkedő levelet elfogadta s ő is felelt, az illendőség volt, nem hiba, mert Wesselényi nem tudta, hogy még valaha azon ifjak elfognak ítéltetni. Hogy Lovassy beszédét helyeslette, az sem hiba, ha a: „vérpád pallos” stb-it helyeslette volna, nem jól tette volna, de mindjárt azután a békés út, törvényes haladásról van szó. Wesselényi helyeslését tehát s intézését lehet erre is érteni, s én emberileg inkább erre értem, mint az előbbi cifra oratori szavakra.

Hogy végre Kossuthal s többekkel nexusban s egyetértésben volt, abban semmi rosszat nem látok, a „német orr”-ra nézve a királyi tábla értelmét el nem fogadhatom, mert generalitásban van mondván s úgy a mondó magyarázásai szerint jó értelemben lehet és kell venni, általában ezen phrasisnak a perbe hozatala előttem nevetségesnek látszik. Hogy pedig pörét a vármegyének megküldötte, pártfogást s figyelmet kérve, azt én nem tartom hibás tettnek, sőt meg kell vallanom, igen nemis tett volt, mert hitte Wesselényi, hogy ezen per által a szólásszabadságon nagy sérelem van ejtve, a szólásszabadságot pedig tehetsége szerint őrizni s védelmezni tartozik, mert annak elnyomása legnagyobb szerencsétlenség a statusra nézve.

Én tehát mind a három vádra nézve felmentem az alperest, de meg kell végre említenem, hogy vannak idők, melyek másképp büntetlen tettet is károssá s így vétkessé tehetnek. Ilyen a mai túlságos idő is, melyben azon beszéd ingerlés lehetett bizodalmatlanságra, de ha ezt akarjuk is imputálni, tekinteni kell a célt, körülményeket s következtetést, ezek fogják az imputatio mértékét határozni.. Részemről úgy találom, hogy ezek mind az alperes részére szólnak, mert célja volt az 5. cikk elfogadtatása, körülmények, hogy független gyűlésben s instructio készítéskor történt, következtetést, kározt éppen nem húzott maga után, s így itten sincs imputationnak helye. Egyedül azt lehet Wesselé-

nyínek imputálni, hogy beszéde gondatlan, ócsárló, szeles bizodalmatlan volt a kormányra nézve. Ezt imputálni kell neki, de azért már elég büntetés volt maga az actió, annyival inkább annyi éveken keresztül Nota-per alatt téve. Sőt ezen per súlya igen is feleslegessé válik, ha meggondoljuk mit szenvedhetett egy olyan nemes érzetű, természettől oly gazdagon megáldott férfi, mint Wesselényi, annyi idő alatt megfosztva munkásságától, közjóra hatásától s kerültetve, mint valamely anathema alatt lévő sok hazafitól. Gondoljuk meg azt is, mennyi kárt szenvedhetett, personaliter lévén, citálva azóta házi, családi dolgaiban, jószágaiban, mennyire árthatott a kétség, bizonytalanság testi egészségére, mily aggasztó állapotban vannak szemei az orvosi bizonyítvány szerint is.

Tekintve továbbá arra is, hogy az, mint én legalább ezen mostani perek politikai céljának hiszek, ti. az elterjedt túlságos őrizkedésre példaszolgáltatás, elrettentés már az actió által el van érve, tekintve végre Wesselényinek mind előbbi mind azutáni kifogás alá nem eshető viseletét, én minden vád, minden büntetés alól teljesen felmentem.

8. Perényi Zsigmond beszéde a Hétszemélyes Táblán Kossuth Lajos ügyében

„Mielőtt a pör érdemébe bocsátkoznám, arról akarok szólni, miről az alperes egész allegatójában mint főtárgyról beszél, a fogságról. Hogy a hűtlenség vádjában meg van engedve a szabadsági védelem, a Fiscus ugyan erre azt mondja, hogy ez nem tartozik a perhez, a bírák csak a factumról ítélnének. Helyes volt-e ez vagy nem? A Királyi Tábla nem mondja el, mellőzi az egészet, de csak azt mondja, hogy az Alperes ezen kifogástól s kérésétől elmozdítatik. Megvallom, hiedelmem az, hogy hazai hazai intézményeink,¹²² törvényeink szerint ez olly kifogás, mellytől nem így simpliciter,¹²³ hanem motivált ítélet által lehetne elmozdítani, mert minden ítélethozatalnak célja egyrészt a személyes bátorság, az elfogatás eseteit pedig a törvény meghatározta és végrehajtását is nem a kormánynak, hanem a megyei hatóságoknak adta. Illy esetben nem tartok veszedelmesebbek semmit, mint elmellőzni a törvényhatóságokat, s illy motiválatlan elmellőző ítéletet hozni, mert ha a bíró ki nem mondja, hogy el lehetett s el kellett fogatnia, ez olly véleményt húz maga után a házába, mellynek csak káros következése lehet. Így ítéletet kell e tárgybán is hoznunk. Az mondatik ugyan, hogy ezen elfogatás törvénytelen, és igaz is, hogy törvény szerint az elfogatás csak akkor helyes és törvényes, ha in flagranti történik, de azért kisebb vétségekben is, mint például tolvajságban megszokott ez történni, ha a vétkesnek nincs birtoka, mert a megszökéstől félni lehet, tehát nagyobb bűnben minden esetre s annyival inkább a jelenben, mivel Kossuth már el volt tiltva nádori, királyi parancs által, mégpedig szoros felelet terhe alatt, és így saját veszedelmére folytatta tudósításait, s más oldalról azt sem bizonyítja, hogy volna birtoka, melly őt minden elszökés félelme ellen biztosítaná, hanem csak azt állítja, hogy elfogatása törvénytelen. És így a statusnak nem volt más eszköze, mint őt elfogatni, én tehát kimondanám sententia által, hogy az elfogatás törvényes.

Mi a meritumot illeti: ha a Fiscus által felhozott sokféle töredéket nézem, én olly conspiratiót,¹²⁴ mellytől félni lehetne a hazát, nem látok, hanem látom, mint a programból s naplóból is kitetszik, hogy célja a haza java s boldogságának előmozdítása, mégpedig mint maga is mondja, békés, csendes úton, s nem véres csaták által, s az alkotmány megrázkódtatása nélkül akarja a haladást. Ha tekintem, hogy mások mondásait hirdette s szélesítette, az sem hűtlenség. Ha az egészet együtt veszem, ugyan látok tudatlanságot durvasággal, értelmetlenséget dicsőségre vágyással s nevetlenséggel olly tömegben, melly ingerlést, bizodalmatlanságot szülhetett az országban, kivált a fiataloknál s fiatalon gondolkozókban, mert igen sok öreg ember is van ám, ki fiatalon gondolkodik! Ezeket az illy beszédek rossz lépésre vihették volna, mellyek ha a haza felforgatását nem is, de mindenestre nagy veszedelmet s szerencsétlenségeket húzhattak volna magok után, neki magának is, ámbár programja szerint egyedüli célja az értelmiség kifejtése vala, de hogy ezt is nem egészen egyenes characterrel vették, mutatja az Aradróli tudósítás, hogy Sankának nevét tegyék ki, hogy ál-

¹²² isntitutió-tanítás, rendelkezés

¹²³ simpliciter- minősítés nélkül

¹²⁴ conspiratió- összeesküvés

dozzanak hiúságának. És így a cél nem egészen egyezik a programmal, s relative nem is mindig igazak. Meglehet ugyan, ezek nem is idevalók. Mi az inhibitiót¹²⁵ illeti: a parancs előtte tudva volt, habár nem közöltetett is vele, de az eljárás a köztisztviselő által történt, s így hiteles volt, kevés fáradságba került volna elmenni a viceispánhoz magának meggyőződést szerezni. Ezen tettét helyben nem hagyhatom, valamint azon állítását sem, hogy mivel tudósításait írva adta, az csak privát levelezés, s így mint írás censura alá nem esik, ez csak sophisma,¹²⁶ s ellene az Alperes sem talál menteséget. Mindezek mellett én hűtlenséggel nem terhelem, mert előttem az ilyen tett még nem resistentia¹²⁷ a királyi méltóság ellen, s mások beszédének közlése nem nota, de mindenesetre bűnös azért, hogy olly beszédek s princípiumokat terjesztett, mellyek kormány elleni bizodalmatlanságot gerjesztettek, s így nem egészen tiszta. Mit a Királyi Tábla sententiájában¹²⁸ felhoz, hogy élelemkeresés forgott fenn, az nem mentség, mert az élelemkeresésnek sokféle módja van, hány szegény fiatal ember procátor¹²⁹ el tud itt Pesten élni, annyival inkább olly tanult, olvasott, nagyeszű ember, mint ő. Ez tehát nem mentség, ki kell mondani a bűnösséget. Továbbá hiúság, mások általi felingereltetés nem oldják ugyan fel a büntetés alól, hanem az imputatiót¹³⁰ lágyítják. Ezek s egyebek fel vannak hozva a Királyi Tábla sententiájában is, de a büntetés még sincs aránylag a vétkekhez mérve. Ha ezen mértékben fogja a Királyi Tábla ítéletét s büntetéseit mérni, hogy az illy magában notára tehetetlen embert, a rossz beszédek hirdetéséért 3 esztendei tömlőcre kárhoztatja, miféle büntetés marad majd fel a nagyobb s terhesebb vétkekre? Voxom, tehát az, hogy azon három esztendő legalább ket-tőre leszállítassék.”¹³¹

¹²⁵ inhibitió- tiltás

¹²⁶ Sophisma- hamis következtetés

¹²⁷ resistentia- ellenállás, ellenszegülés

¹²⁸ sententia- bírói ítélet

¹²⁹ procátor- ügyvéd

¹³⁰ imputatio- felrovás

¹³¹ Pajkossy Gábor: Kossuth Lajos iratai 1837. május-1840. december. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989. 587.old.